

OULUN VIRASTOTALON KORTTELI I-7

RAKENNUSHISTORIASELVITYS OULUSSA 18.6.2004 ARKKITEHTITOIMISTO JORMA TEPPYOY

Kannen kuva 1: Korttelin 7 Hallituskadun puoleisia rakennuksia (valokuva) sekä julkisivupiirustus vuodelta 1965 (Oulun yliopiston arkkitehtuurin osaston arkkitehtuurin historian laboratorion arkisto).

Sisällysluettelo

1. Johdanto	5
2. Yleistä	6
2.1 Sijainti	6
2.2 Korttelia koskevaa kaavahistoriaa	6
2.3 Korttelin nykyinen rakennuskanta	9
2.31 Aleksanterinkatu 9 / I-7-28 / Aleksinkulma, ent. Kauppaklubi	9
2.32 Hallituskatu 6 / I-7-28 / ns. Hansapäätalo	9
2.33 Hallituskatu 8 / I-7-31 / piharakennus ja autotalli	9
2.34 Torikatu 10 / I-7-28 / Oulun kaupungin elinkeino- ja tiedotuskeskus, ent. Suomen Pankki	10
2.35 Torikatu 12 – Pakkahuoneenkatu 7 / I-7-1 / As Oy Meriteeri	10
2.36 Aleksanterinkatu 11 – Pakkahuoneenkatu 5 / I-7-2 / As Oy Pakkahuoneenkatu 5	10
3. Korttelin rakennushistoriaa	11
3.1 Vuodet 1763-1822	11
3.11 Maaherran residenssi 1779–1786	11
3.12 Tulipalo 1822	11
3.2 Korttelin jälleerakentaminen vuoden 1822 palon jälkeen	12
3.21 Muutokset ja lisärakentaminen tontilla I/39	12
3.22 Vuoden 1882 tulipalo	13
3.3 Korttelin uudelleenrakentaminen vuoden 1882 palon jälkeen	14
3.31 Uusi asemakaava 1882	14
3.32 Tontti I/39 (myöh. I/7/31) Torikatu 10, Oulun kaupungin tiedotus- ja elinkeinokeskus, ent. Suomen Pankki	15
3.33 Tontti I/34 (myöh. I/7/28) Aleksanterinkatu 9, Aleksinkulma, ent. Kauppaklubi	19
3.34 Tontti I/37 (myöh. I/7/30 ja I/7/1) Pakkahuoneenkatu 7 / Torikatu 12, nyk. As Oy Meriteeri	27
3.35 Tontti I/36 (myöh. I/7/29 ja I/7/2) Pakkahuoneenkatu 5 / Pohjatalo, As Oy Pakkahuoneenkatu 5	27
4. Yhteenveto ja johtopäätökset	31
4.1 Korttelin arkeologia	31
4.2 Korttelikokonaisuus	31
4.3 Museoviraston lähtökohdat	33
4.4 Pohjois-Pohjanmaan museon arvoluokitukset ja suojelutavoitteet tonteille 28 ja 31	34
4.5 Virastotalon arkkitehtuurikilpailu tonteille 28 ja 31	38
4.6 Tontti N ^o 1, Asunto Oy Meriteeri	38
4.7 Tontti N ^o 2, Asunto Oy Pakkahuoneenkatu 5	38
4.8 Korttelin I/7 kulttuuri- ja rakennushistoriallinen arvotus	41
5. Vanhoja valokuvia korttelista	42
6. Ajantasapiirustukset ja valokuvia nykytilanteesta	47
7. Lähteet	60

Kuva 2. Ote Oulun keskustan asemakaavasta.

1. Johdanto

Rakennushistoriaselvitys käsittelee Oulun kaupungin I kaupunginosan (Pokkisen) korttelia N° 7. Korttelissa sijaitsevat tontit N° 28 ja 31 ovat rakennuksineen kaupungin omistuksessa. Osittain tonttien yksi-kaksikerroksinen rakennuskanta on peräisin jo 1700-luvulta (Torikatu 10/I-7-31), mutta pääosin vuoden 1882 palon jälkeiseltä ajalta. Rakennukset ovat kulttuurihistoriallisesti merkittäviä ja ne muodostavat osan Rantakadulta Torikadulle ulottuvaa valtakunnallisesti arvokasta historiallisen puu-Oulun ympäristökokonaisuutta, joka on rakennettu pian 1882 kaupunkipalon jälkeen (Ympäristöministeriö ja Museovirasto 1993/2002).

Korttelissa sijaitsevat edelleen tontit N° 1 ja 2, joille on 1960-luvun vaihteessa toteutettu kaksi-viisi-/kuusikerroksiset liike-asuinrakennukset.

Selvityksessä tarkastellaan koko korttelin rakennushistoriaa 1700-luvulta alkaen ja kaupunkipalojen 1822 ja 1882 aiheuttamien tuhojen pohjalta. Pääpaino kohdistuu tonttien 28 ja 31 rakennusvaiheisiin.

Rakennushistoriaselvityksen tavoitteena on koota tietoa koko korttelin rakennusvaiheista ja rakennuksista sekä dokumentoida nykytilannetta asemakaavamuutostyön, rakennussuunnittelun ja päätöksenteon avuksi.

Selvitystyön on tilannut Oulun kaupungin tekninen keskus ja sen on laatinut Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy. Korttelin vaiheita molempien kaupunkipalojen 1822 ja 1882 ajoilta sekä erityisesti Torikatu 10/I-7-31 rakennushistoriaa on selvittänyt tutkija Pasi Kovalainen.

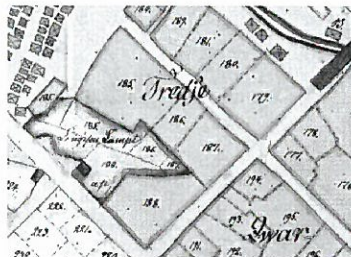
2. Yleistä

2.1 Sijainti

Rakennushistoriallinen selvitys koskee Oulun kaupungin I kaupunginosan kortteliä N° 7. Kortteli sijaitsee ruutukaavakeskustassa ja sitä rajaavat koillisessa Hallituskatu, kaakossa Torikatu, lounaassa Pakkahuoneenkatu sekä luoteessa Aleksanterinkatu.

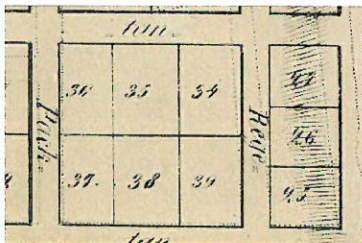
2.2 Kortteliä koskevaa kaavahistoriaa

1763: Märten Hackzellin kartta: kolmannen kaupunginosan tontit 185, 186, 187, 188, jotka vastasivat kaupungin tonttikirjan numeroita III/15-III/18 (kuva 4).

Kuva 4.

1822: Oulun palo: kortteli tuhoutuu lukuunottamatta tontille 187 (Torikatu 10) pystyyn jäänyttä kivitaloa sekä muutamia kivikellareita. (P. Kovalainen)

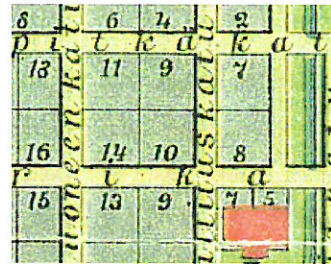
Kuva 5.

1825: Asemakaava vahvistetaan (Ehrenström-Engel). Kortteli liitetään I kaupunginosaan. Uusi tonttijako:

muodostetaan kuusi tonttia N^o:t I/34...I/39 (kuva 5).

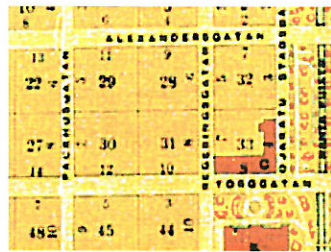
1882: Oulun palo: kortteli tuhoutuu, mutta jälleen jää tontin 187-1/39 kivirakennuksen seinät pystyyn sekä lisäksi säilyy muutamia kivikellareita.

1882: Uusi asemakaava ja rakennusjärjestys hyväksytään (ote asemakaavakartasta vuodelta 1888). Uusi tonttijako: kuudesta tontista muodostetaan neljä tonttia N^o:t I/34, I/36, I/37, I/39 (kuva 6). (P. Kovalainen)

Kuva 6.

1907: Oulun kaupungin asemakartta. Tonttien numerointi 28, 29, 30 ja 31, mukana myös katunumerot ja nykyiset katujen nimet (kuva 7). (P. Kovalainen)

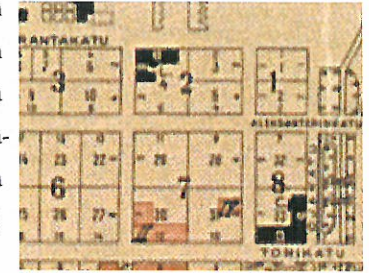
Kuva 7.

1940: Asemakaavakartta. Kortteli numeroitu I kaupunginosaan kortteliksi N° 7 (kuva 8). (P. Kovalainen)

Kuva 8.

1944: Toisen maailmansodan pommitusten tuhot. Tontin 30 rakennuskannasta palaa suurin osa, tontin 31 piharakennus palaa osittain (kuva 9). (Oulun Graadi/karttaote)

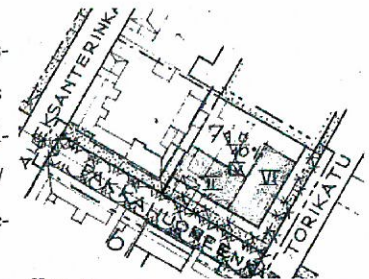
Kuva 9.

1947: Keskustan uusi asemakaava / Meurman-Ervi (kuva 10). (Oulun Graadi/karttaote)

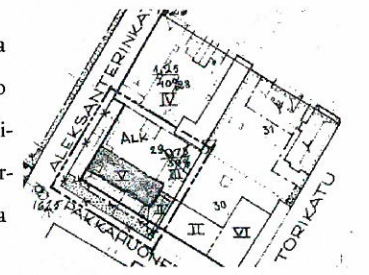
Kuva 10.

1959: Tonttia I-7-30 koskeva asemakaavan muutos (Niilo Mattila/kartta). Tontille sallitaan rakennettavan II/VI-kerroksinen asuin- ja liikerakennus (kuva 11).

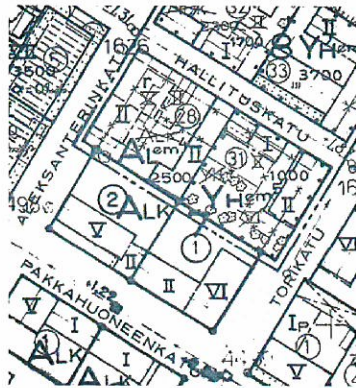
Kuva 11.

1961: Tonttia I-7-29 koskeva asemakaavan muutos (Niilo Mattila/kartta). Tontille sallitaan rakennettavan II/V-kerroksinen yhdistetty liike- ja asuntokerrostalo (kuva 12).

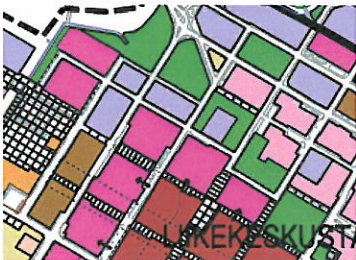
Kuva 12.

1975: Mm. tontteja I-7-28 ja I-7-31 koskeva asemakaavamuutos (Irma Mikkola/kartta). Tontti 28 on merkitty liikerakennusten korttelialueeksi. Tontti 31 on merkitty hallinto- ja virastorakennusten korttelialueeksi. Molempien tonttien rakennusten suojelelusta on annettu määräykset. Tontti N° 30 on muutunut N^o:ksi 1 ja tontti N° 29 N^o:ksi 2 (kuva 13).

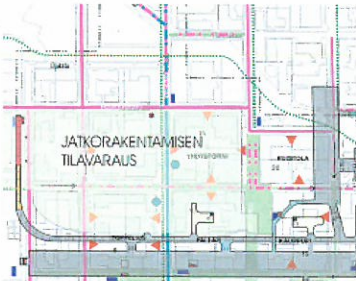
Kuva 13.

2001: MALI 2020. Oulun keskustan maankäytön ja liikenteen tavoitesuunnitelma 2020, Oulun kaupungin tekninen keskus (kuva 14). (karttaote)

Kuva 14.

2002: Oulun keskustan kallioliotilat, hankesuunnitelma / kv 23.9.2002 (kuva 15) (karttaote).

Kuva 15.

2002: Oulun kaupungin virastotalon hankesuunnitelma tonteille I-7-28 ja 31.

2002: Oulu-Uleåborg: Kaupunkiarkeologinen inventointi (kuva 16).

Kuva 16.

2002: Museoviraston muistio (5.7.2002) ja lausunto Oulun kaupungin I kaupunginosan korttelin 7 tonttien 28 ja 31 rakennus- ja kulttuurihistoriallisista arvoista, Pohjois-Pohjanmaan Museo 7.11.2002.

2003: Oulun virastotalon arkkitehtuurikilpailu tonteille I-7-28 ja 31. Kilpailun voitti Arkkitehtitoimisto Sarc, Helsinki.

Korttelin asemakaavan muuttaminen on käynnistynyt ja virastotalon rakennussuunnittelu on käynnistynyt kilpailun tulosten pohjalta (kuva 17, seuraavalla sivulla).

Keskustan katu ympäristön yleissuunnittelu on käynnissä, kalliotilojen suunnittelu jatkuu.

Kuva 17. Oulun virastotalon arkkitehtuurikutsukilpailun voittanut ehdotus "Täkänä". Arkkitehtitoimisto Sarc, Helsinki.

Kuva 18. Aleksinkulma, Aleksanterinkatu 9.

Kuva 19. Hansapäätytalo, Hallituskatu 6.

Kuva 20. Hallituskatu 8 / I-7-31 / piharakennus ja autotalli.

2.3 Korttelin nykyinen rakennuskanta

2.31 Aleksanterinkatu 9 / I-7-28 / Aleksinkulma, ent. Kauppaklubi

Rakennuksen on suunnitellut vuonna 1884 arkkitehti Carl Theodor Höijer. Rakennus on puinen 1½-kerroksinen uusrenessanssitalo. Rakennus on toiminut asuin- ja liikerakennuksena. 1910-luvulta SOK:n käytössä, myöhemmin rakennuksessa on ollut mm. Kauppaklubi. Sisätilamuutoksia on tehty vuosina 1924-25, 1957 sekä 1973, ikkunamuutoksia 1900-luvun jälkipuoliskolla.

Hallituskadun puoleinen kiviosa; arkkitehti Finn Helge Ranckén suunnitteli rakennuksen vuonna 1884. Rakennus on kaksikerroksiselta keskiosaltaan tiilirakenteinen, rapattu porraspäätyinen mutta alun perin erillinen rakennus, jossa ovat olleet puiset molemmin puolin yksikerroksiset sivusiivet, ns. Hansapäätytalo.

Rakennuksissa on tehty useita korjaus- ja muutostöitä. Vuonna 1973 rakennukset on liitetty yhteen vaalean tiiliosan avulla, purkaen puiset siipiosat pois. Aleksinkulmassa toimii nykyään kaupungin sosiaalitoimen ylläpitämänä eläkeläisjärjestöjen kokoontumistilat keittiöpalveluineen. Kerrosalaa siinä on noin 2140 m² (kuva 18).

2.32 Hallituskatu 6 / I-7-28 / ns. Hansapäätytalo

Vuonna 1884 arkkitehti Finn Helge Ranckén suunnittelema Aleksinkulman kivirakenteinen alunperin osittain kaksikerroksinen piharakennus. Laajennettu 1920-luvulla.

Rakennuksessa on tehty eri käyttövaiheiden mukaisia korjaus- ja muutostöitä, joista huomattavimmat 1920-luvulla. Viime vuosikymmeninä Hallituskadun puoleisessa päädyssä on toiminut mm. pizzeria.

Rakennuksessa toimii nykyään kaupungin painatuskeskus. Osa tiloista on varastona. Kerrosalaa rakennuksessa on noin 900 m² (kuva 19).

2.33 Hallituskatu 8 / I-7-31 / piharakennus ja autotalli

Vuonna 1883 rakennusmestari Nils Jacobssonin suunnittelema rakennus. Alun perin rakennus koostui puisista sivuosista ja kivisestä keskiosasta. Rakennus on uusrenessanssia edustava yksikerroksinen asuinrakennus.

Rakennusta on myöhemmin korjattu ja korvattu sodan pommituksissa palanut puurakenteinen pihasiipi autotalli- ja varasto-osalla vuonna 1958.

Rakennuksessa toimii kaupunginhallituksen käytössä oleva sauna. Osa tiloista on varastona.

Kerrosalaa rakennuksessa on noin 200 m² (kuva 20).

2.34 Torikatu 10 / I-7-28 / Oulun kaupungin elinkeino- ja tiedotuskeskus, ent. Suomen Pankki

Rakennus on valmistunut vuonna 1769. Rakennus vaurioitui vuoden 1822 palossa ja se kunnostettiin vuonna 1828. Rakennusta on korotettu vuonna 1877, jolloin rakennuksessa aloitti Suomen Pankki.

Vuonna 1882 rakennus tuhoutui kaupunkipalossa kokonaan kiviosia lukuunottamatta.

Vuonna 1883 arkkitehti Theodor Decker suunnitteli korjaus- ja muutostyöt, jolloin rakennuksesta tuli kaksikerroksinen uusrenessanssityyliä edustava kivirakennus, ja joka on tehty vuoden 1882 palosta säästyneitä kellareita ja seinämuureja hyväksikäyttäen.

Rakennuksessa on tehty myöhemmin eri käyttövaiheiden edellyttämiä korjaus- ja muutostöitä. Rakennuksessa on sittemmin toiminut Suomen Pankki ja myöhemmin kaupungin rahatoimisto.

Rakennusta on viimeksi korjattu 1987-88 Oulun kaupungin matkailu-, elinkeino- ja tiedotustoimen käyttöön.

Kerrosalaa rakennuksessa on noin 640 m² (kuva21).

2.35 Torikatu 12 – Pakkahuoneenkatu 7 / I-7-1 / As Oy Meriteeri

Rakennuksen suunnitteli vuonna 1959 Suunnittelu Oy E. Niemelä.

Rakennus on osittain kaksi-, osittain kuusikerroksinen liike- ja asuinrakennus. (kuva22).

2.36 Aleksanterinkatu 11 – Pakkahuoneenkatu 5 / I-7-2 / As Oy Pakkahuoneenkatu 5

Rakennuksen suunnitteli Arkkitehtitoimisto Blomstedt & Penttilä vuonna 1962. Rakennus on osittain kaksi-, osittain viisikerroksinen liike- ja asuinrakennus (kuva 23).

Kuva 21. Torikatu 10 / I-7-28 / Oulun kaupungin elinkeinokeskus

Kuva 22. Torikatu 12 – Pakkahuoneenkatu 7 / I-7-1 / As Oy Meriteeri

Kuva 23. Aleksanterinkatu 11 - Pakkahuoneenkatu 5 / I-7-2 / As Oy Pakkahuoneenkatu 5

3. Korttelin rakennushistoriaa

3.1 Vuodet 1763-1822

3.11 Maaherran residensi 1779–1786

Hackzellin kartta vuodelta 1763 antaa tarkan kuvan korttelin tilanteesta 1700-luvun loppupuolella. Nykyinen kortteli 7 kuului kokonaisuudessaan kolmanteen kaupunginosaan ja se muodostui silloisista tonteista 185–188, jotka vastasivat kaupungin tonttikirjassa numeroita III/15 – III/18. Samasta kartasta voidaan huomata, että Länkisen lampi on kuivattu ja siitä saadut lisämaat on liitetty korttelin ”kantatontteihin”.¹

Korttelin rakennuskannasta 1700-luvulla ei ole tutkittua tietoa muualta kuin tontin 187 eli III/17 osalta. Oulun läänin maaherran ensimmäiseksi virka-asunnoksi hankittiin vuonna 1779 kauppias Fredrik Westmanin rakennuttama kaksikerroksinen mansardikattoinen kivitalo, joka oli valmistunut vuonna 1769. Talo sijaitsi Torikadun ja Hahtiperäntkadun kulmassa. Rakennuksen mitat silloisissa mittayksiköissä olivat: pituus 33 kyynärää ja leveys 17 kyynärää. Rakennus oli rapattu ja maalattu keltaisella kalkkimaalilla. Ikkuna-aukot olivat silloisen tavan mukaisesti varustettu ikkunaluukuilla. Tämän lisäksi julkisivua oli koristeltu ornamentein.

Asiakirjojen mukaan rakennus oli päässyt huonoon kuntoon mm. perustuksien liikkumisen seurauksena,

niinpä kruunun toimesta kunnostustyöt oli aloitettu välittömästi rakennuksen hankkimisen jälkeen. Vaikka kunnostustöitä tehtiin, niin kuningas Kustaa III määräsi käyttökelvottoman rakennuksen huutokaupattavaksi kirjeellään 18.8.1786.²

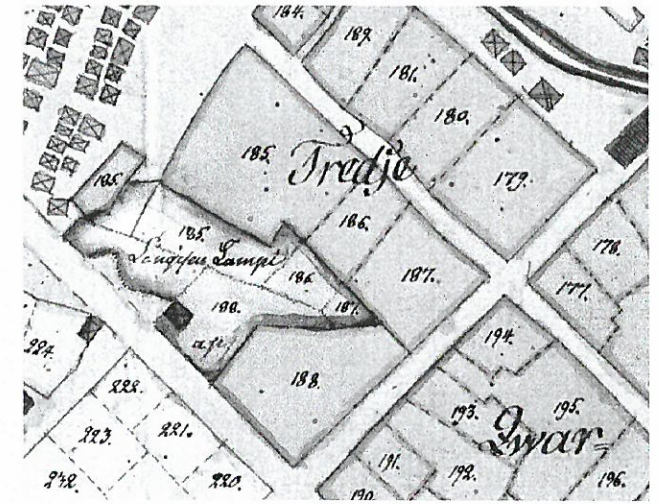
Rakennuksen huutokauppa toimitettiin 1787 ja uudeksi omistajaksi tuli ruotsalaissyntyinen kauppias Joseph Jervell. Hän ajautui kuitenkin konkurssiin 1796 ja rakennuksen uudeksi omistajaksi tuli Aristoteles Nylander tai hänen isänsä Johan Matinpoika Nylander. Velkojen vakuudeksi talo kiinnitettiin 1805 ja velkojana toimi omistajan setä tai veli Daniel Matinpoika Nylander. Ennen vuoden 1822 tulipaloa rakennuksen omistajaksi tuli Daniel Matinpoika Nylander.

Leskeksi vuonna 1813 jäänyt Brita Nylander meni uudelleen naimisiin kauppias Esaias Fellmanin kanssa.³

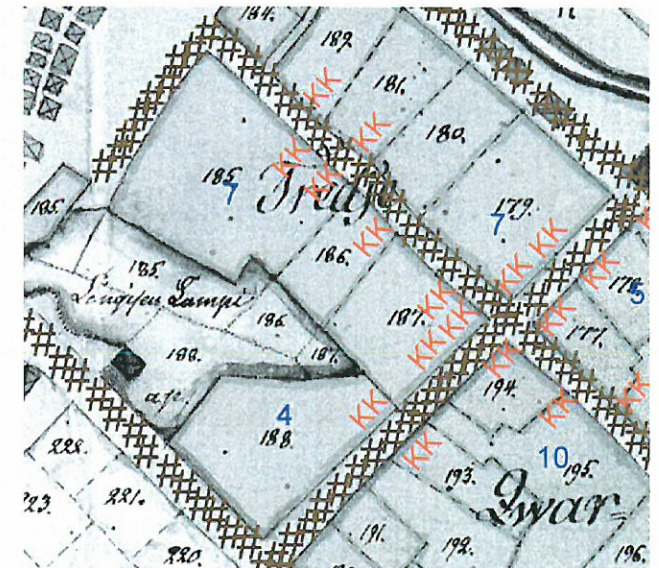
3.12 Tulipalo 1822

Vuoden 1822 koko kortteli tuhoutui täysin kivisiä rakennuksia ja rakennelmia lukuun ottamatta.

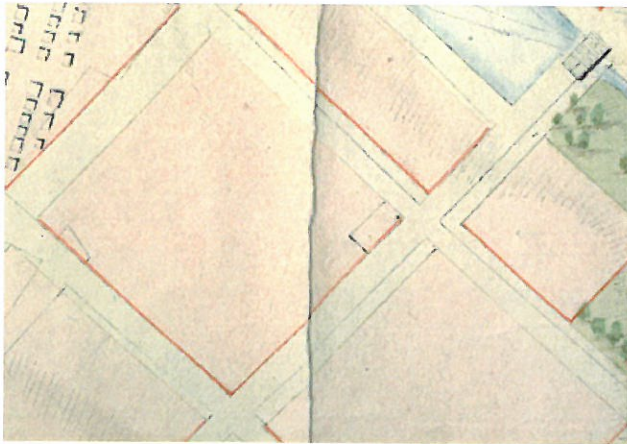
Tontin 185 eli III/15 omistivat palon aikaan kauppias Jonas Adolph Niska vanhempi ja pienemmän osan laivuri Zachris Henrikson Wacklin. Niskalta jäi palossa vahingoittumatta kaksi kellaria joiden mitat kyynärissä olivat (pituus x leveys x korkeus) 6 x 5,25 x 3½ ja 11½ x 5 x 3. Lisäksi hänen tontilleen jäi pystyyn uuden rakennuksen kivijalkaa vastaavasti 18 x 12 x 1,25.

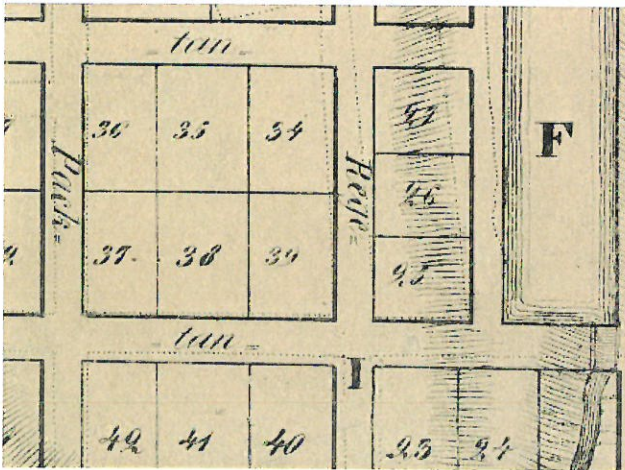
Kuva 24. Märten Hackzellin kartta vuodelta 1763.

Kuva 25. Karttaselitys: KK = kellari, XX = kivettyä katua, sininen numero tontilla = kaivon syvyys kyynärissä. Kellareiden ja kaivojen paikat ovat vain viitteellisiä. Kartan toteutus Pasi Kovalainen 2004.

Kuva 26. Ehrenströmin kartassa kaupungin palossa käyttökelpoiseen kuntoon jäänyt kivitalo on merkitty myös asemakaavaan.

Kuva 27. Uuden asemakaavan mukainen tonttijako.

Tontin 186 eli III/16 omisti kappalainen Nils Tengman ja hänen tontilleen jäi pystyyn harmaakivikellari, jonka koko oli 6 x 4 x 3 kyynärää.

Tontin 187 eli III/17 omistajana palon aikaan oli kauppias Esaias Fellman. Tulipalo tuhosi myös tältä tontilta kaiken palavan materiaalin. Tontille jäi pystyyn asiakirjojen mukaan käyttökelpoinen kivitalo, jonka mitoiksi ilmoitettiin 33½ ja 17 kyynärää. Kivitalon rungon lisäksi sen alapuolella oli vahingoittumattomia kellareita. Niiden kooksi ilmoitettiin 6 x 5,75 x 3,25; 5,25 x 5,75 x 3,25 ja 10 x 7 x 3½ kyynärää.

Tontin 188 eli III/18 omistajana oli kauppias Abram Nylanderin leski. Tälle tontille jäi pystyyn yksi harmaakivestä ja hiekkakivestä holvattu kellari, jonka koko oli 9 x 7 x 3½ kyynärää.⁴

3.2 Korttelin jälleenrakentaminen vuoden 1822 palon jälkeen

3.21 Muutokset ja lisärakentaminen tontilla I/39

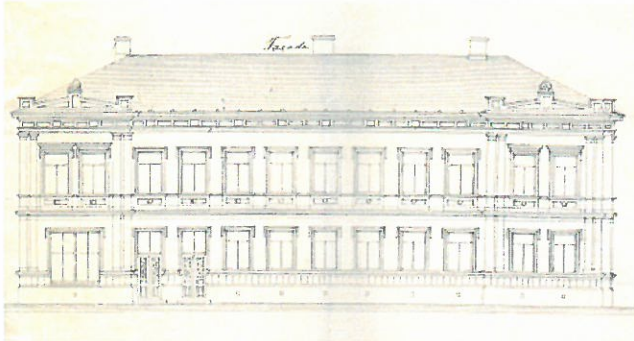
Ehrenströmin kaavassa kortteliin muodostetaan 6 tonttia ja kortteli kuuluu asemakaavan ensimmäiseen kaupunginosaan. Tontti I/34 luovutetaan entisen omistajan sukulaiselle eli kauppias Jonas Adolph Niskan pojille. Tontin I/35 saa tontin III/16 entinen omistaja eli kappalainen Nils Tengman (tontti ei maantieteellisesti vastaa entistä paikkaa). Tontti I/36 luovutetaan Tohtori

Cargerille (vanha tontti II/26). Tontti I/37 luovutetaan vanhalle tontin omistajalle eli kauppias Abraham Nylanderin leskelle (vanha tontti III/18), Tontti I/38 luovutetaan kauppias Zachris Wacklinin perillisille ja tontti I/39 luovutetaan tontin vanhalle omistajalle eli kauppias Esaias Fellmanille.⁵

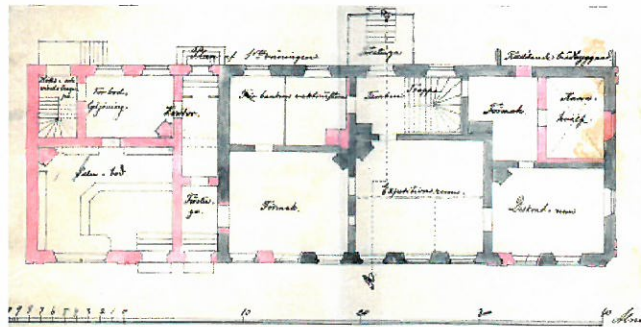
Korttelin jälleenrakennus alkoi välittömästi asemakaavan vahvistaminen jälkeen vuonna 1825. Korttelin ensimmäiset talousrakennukset valmistuivat jo kyseisenä vuonna ja rakentaminen jatkui vilkkaana seuraavina vuosina. Kortteli oli käytännössä valmis rakennustöiden osalta jo vuonna 1830.

Tonttien omistussuhteissa tapahtui miltei heti tonttien luovutuksen jälkeen muutoksia. Kauppias Esaias Fellman muuttaa tontilta I/39 tontille I/38 ja tontin I/39 uudeksi omistajaksi tulee kauppias Abraham Nylander, joka oli Brita Nylanderin poika.⁶ Tontin I/34 uudeksi omistajaksi tuli kauppias Johan Grenberg, mutta vasta vuoden 1830 jälkeen. Kaikki muut tonttien omistajat paitsi kappalainen Nils Tengman vakuuttavat rakennuksensa uudessa vuonna 1832 perustetussa Suomen Yleisessä Paloapu-Yhtiössä.⁷

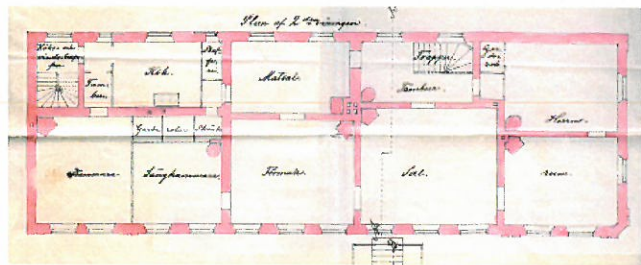
Korttelissa ei tapahtunut omistajien vaihdoksia lukuun ottamatta kovin suuria muutoksia kuin tontin I/35 osalta. Viimeistään vuonna 1860 tonteille I/34 ja I/35 tulee sama omistaja eli musiikkitirehtööri U. G. Lindeman ja hänen toimestaan myös tontti I/35 vakuutetaan vuon-

Kuva 28. Torikatu 10:n laajennus- ja muutossuunnitelmat vuodelta 1876. Lääninarkkitehti Fr. W. Luchou.

Kuva 29. I kerroksen muutos- ja laajennustyöt (Luchou, 1876).

Kuva 30. II kerroksen pohjapiirros (Luchou, 1876).

na 1860. Palovakuutuksen mukaan tontin takaosaan oli vuonna 1848 rakennettu joukko tarpeellisia talousrakennuksia.

Tontin I/39 omistussuhteissa tapahtui muutoksia vuonna 1848, kun Abraham Danielinpoika Nylander teki konkurssin. Kiinteistön uudeksi omistajaksi tuli Gerhard Georg Johan Gustafinpoika Snellman, joka myi kiinteistön 1859 Frans Sarenille ja Abraham Antellille. Myöhemmin talo siirtyi kokonaisuudessaan Antellin omistukseen, joka ajautui konkurssiin 1864. Rakennuksen uudeksi omistajaksi tuli nyt Julius Adolf Fredrikinpoika Castrén ja myöhemmin hänen kuolinpesänsä. Vuonna 1875 rakennuksen osti sitten kauppias William Antman.⁸

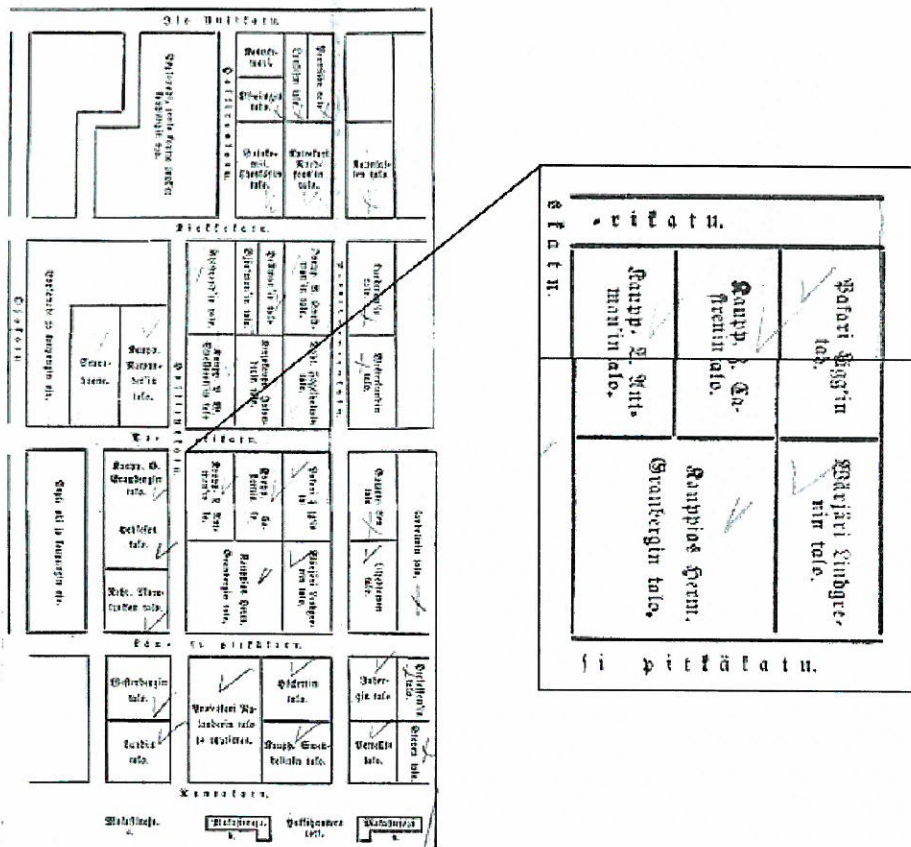
Tontilla I/39 tapahtui katujulkisivun kannalta merkittävä muutos, kun vuonna 1877 kauppias William Antman jatkaa kivistä rakennusta koko tontin levyiseksi ja samalla korottaa rakennusta yhdellä kerroksella. Rakennuksen pituuden lisäys on 16½ kyynärää ja rakennuksen korkeus kasvaa muutoksen yhteydessä 5 kyynärää. Laajennuksen yhteydessä rakennuksen alakerrassa aloitti toimintansa Suomen Pankin konttori.⁹ Antman oli tehnyt 1876 peräti 10 vuoden vuokrasopimuksen Suomen Pankin kanssa ja Suomen Pankki aloitti toimintansa rakennuksessa 1.9.1877.¹⁰

Päärakennuksen entinen ennen laajennusta käytössä ollut huonejako käy selville maistraatin katsastusmiesten

19.5.1876 suorittamasta piirustuksien tarkastamisesta. Varsinaisesti piirustuksessa esitetään muutoksia, jotka tapahtuvat tontin sivurakennuksessa niin, että entinen porttikäytävä korvataan uudella sänkykamarilla ja päärakennus ja sivurakennus rakennetaan kiinni toisiinsa. Päärakennuksessa tehdään yksi tulisijamuutos. Lainvoiman suunnitelmat saivat, kun ne hyväksyttiin noudatettavaksi Oulun lääninhallituksessa 6.6.1876.¹¹ Joulukuussa 1876 lääninarkkitehti Fredrik Wilhelm Lüchou saa valmiiksi päärakennuksen laajennussuunnitelmat. Suunnitelmien mukaan Suomen Pankin toimitilat sijoittuivat ns. vanhalle puolelle ja kauppias Antmanin uudet myymälätilat tulivat päärakennuksen I kerroksen laajennukseen. Antmanin yksityiset asuintilat sijoittuivat kokonaisuudessaan rakennuksen toiseen kerrokseen. Suunnitelmat vahvistettiin Oulun lääninhallituksen toimesta 23.5.1877.¹²

3.22 Vuoden 1882 tulipalo

Oulun Lehti aloitti uutisointinsa tulipalosta 8.11.1882 seuraavasti: ”Oulun kaupungin paras osa on poroksi palanut. Näin kuuluu päivän kolkko uutinen. Koko se laaja ala kylästämmä, joka on Ison-Uudenkadun, Pakkahuoneenkadun, Esplanadien ja meren välillä, ja jota tässä oleva asemapiirros kokee kuvata, on tuhkaläjänä, jonka keskeltä tiheään kohoaa alastomat tulisijojen savun ja tulen mustaamat rauniot. Seitsemän kolmatta kokonaista taloa on joutunut raivoisan tulen uhriksi ja kymmenen taloa enemmän tai vähemmän vahingoittuneet.”

Kuva 31.¹⁵ Oulun lehdessä 8.11.1882 julkaistu kartta paloalueesta. Karttaan on merkitty V-merkinnällä tulipalossa kivijalkaan saakka palaneet rakennukset ja X-merkinnällä tulipalossa pienempiä vahinkoja kärsineet kiinteistöt. KA, Tärmo, palovakuutus numero 8491. Omistaja Albert Frans Nordfors.

ko	tontti	vaknro	omistaja	arvo	korvaus
I	34, 35	7965	Granberg H. J.	42000	40400
I	36	5188	Lindgren D. E.	20050	19964
I	37	5759	Hägg Alex.	15050	14983
I	38	4715	Castrén L.	19100	19010
I	39	11540	Antman William, kauppias	63700	ETT

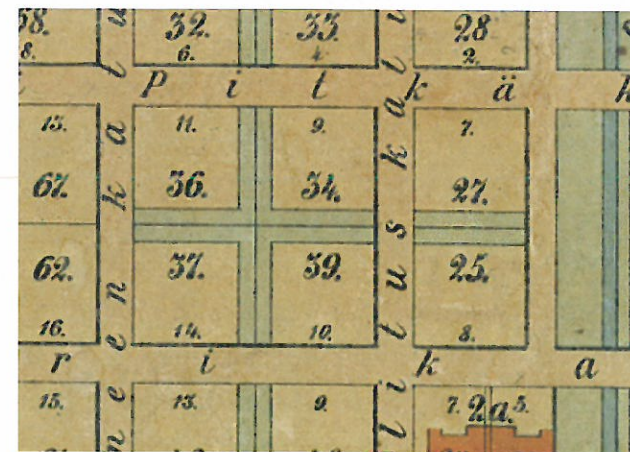
Kuva 32.¹⁶ Palossa tuhoutuneiden rakennusten arvo ja korvaukset. (ko = kaupunginosa, m = makasiini, vaknro = vakuutusnumero, ETT= ei tarkkaa tietoa, mutta korvaussumma oli lähellä vakuutusarvoa.)

Tulipalo sai siis alkunsa Nordforsin apteekin kellaritiloista marraskuun toisen päivän iltana 1882. Kirkkokadun ja Pakkahuoneenkadun kulmauksessa sijainnut kiinteistön asemakaavatunnus oli tuolloin I/47.

3.3 Korttelin uudelleenrakentaminen vuoden 1882 palon jälkeen

3.31 Uusi asemakaava 1882

Tulipalon jälkeen uusi asemakaava saatiin voimaan pikavauhtia. Oulun kaupungin uusi asemakaava ja rakennusjärjestys hyväksyttiin 21.11.1882. Toki asemakaavan ja rakennusjärjestyksen valmistelu oli aloitettu jo paljon aikaisemmin. Käymättä tarkemmin vuoden 1882 asemakaavan piirteisiin, voidaan todeta, että tulipalossa tuhoutuneet korttelit rakennettiin uudelleen vasta voi-

Kuva 33. Ote asemakaavasta vuodelta 1886.

maan tulleen asemakaavan mukaisesti. Kaavassa kortteli oli neliön muotoinen ja jaettu neljään tonttiin, joita erotti 25 jalan levyiset palokujat sekä toiseen suuntaan 50 jalan levyiset puurivein istutetut puutarhakaistat. Tonttien numerot olivat 34, 36, 37 ja 39. Koko kortteli rakennettiin nopeasti noin kolmen vuoden aikana kaavan valmistumisen jälkeen.

3.32 Tontti I/39 (myöh. I/7/31) Torikatu 10, Oulun kaupungin tiedotus- ja elinkeinokeskus, ent. Suomen Pankki

Kuten vuoden 1886 julkaistusta kartasta käy ilmi korttelin kuudesta vanhasta tontista muodostettiin neljä uutta tonttia. Näin uusi tontti I/39 muodostui entisestä tontista ja puolikkaasta vanhaa tonttia I/38.

Toukokuun lopussa helsinkiläinen arkkitehti Theodor Decker sai valmiiksi suunnitelmat päärakennuksen uudelleen rakentamisesta. 1. kerrokseen suunniteltiin tilat Suomen Pankille sekä Torikadun ja Hallituskadun kulmaan kauppa- ja liiketilat kauppias William Antmanille. Yläkertaan tuli asunto (kuvat 34,35 ja 36). Suunnitelmissa esitetään myös talousrakennuksien pohjakaavat. Piharakennukset toteutettiin rakennusmestari Nils Jacobssonin 14.9.1883 laatimien suunnitelmien mukaan.

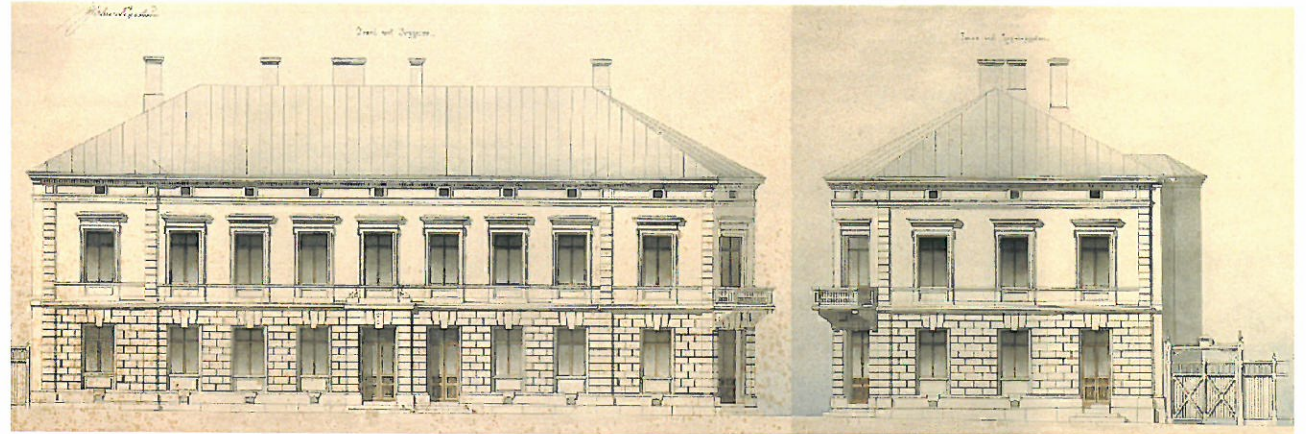
Kauppias Antmanin tehtyä konkurssin Suomen Pankki hankki kaikki tontin rakennukset omistukseensa v. 1887. Antmanin entisessä kauppatilassa toimi 1900-lu-

vun alusta historiallinen museo (vanha postikortti ennen vuotta 1906).

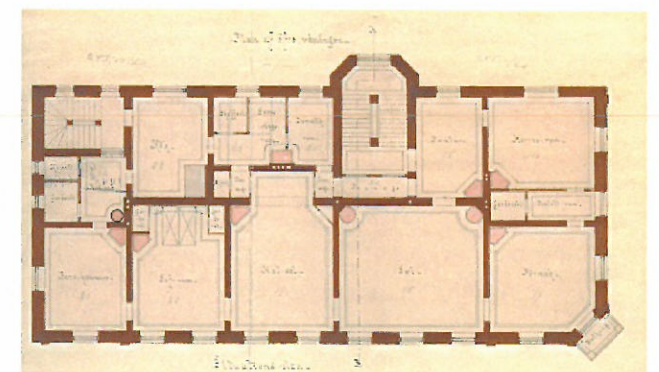
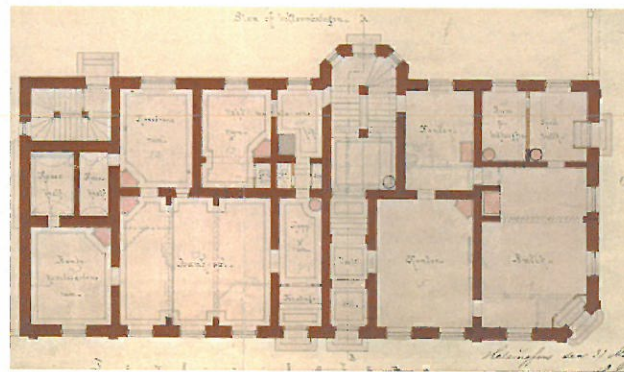
Vuonna 1944 sodan pommituksissa paloi piharakennuksen palokujan suuntainen pitkä puurakenteinen siipi. Palo pysähtyi Hallituskadun puoleiseen kiviosaan sekä naapuritontin palokujan takana olevaan palomuriin.

Suomen Pankki teetätti vasta vuonna 1958 palaneen piharakennuksen tilalle kaksi autopaikkaa, työhuoneen ja talovaraston sisältävän puisen lisärakennuksen. Uudisosa ei mitenkään pyrkinyt olemaan symmetrinen säilyneen puusiiven kanssa.

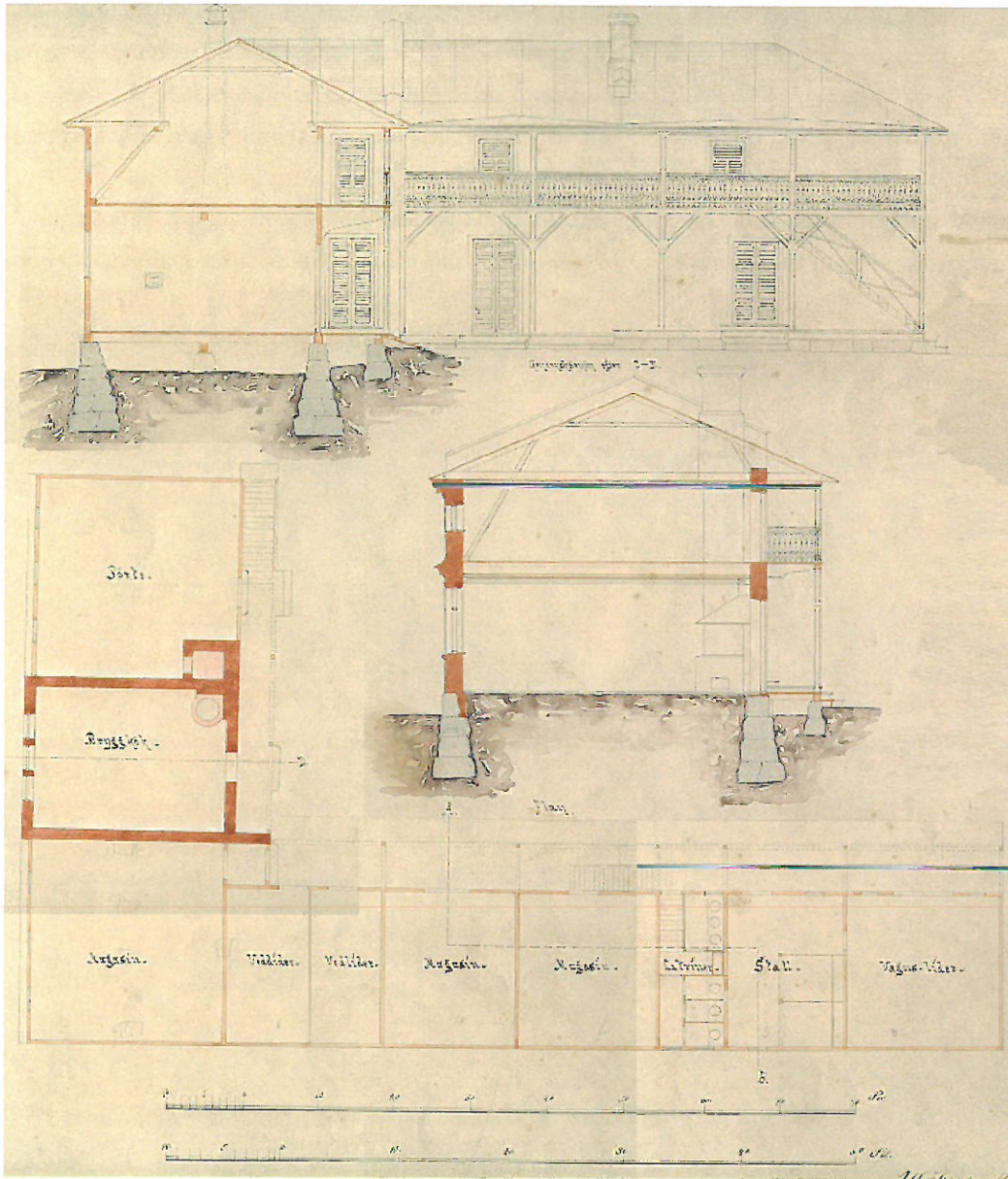
Kuriositeettina voidaan nykyisiä kalliotiloja kaupungin alle sekä uutta virastotaloa suunniteltaessa mainita, että Suo-

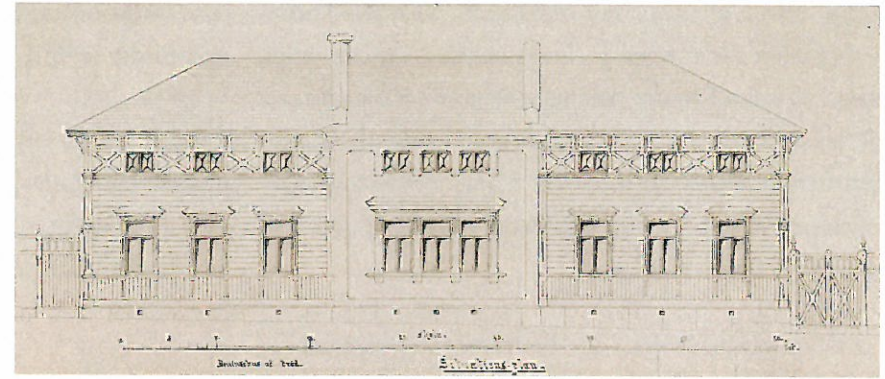
Kuva 34. Julkisivu Torikadulle ja pääry Hallituskadulle. OMA, OKA, piirustukset 69:4a-f Projekt till nybyggnad af sten å romten n:o 6 i 19de quarteret af 1sta staddelen i Uleåborg stad. Theodor Decker 1883.

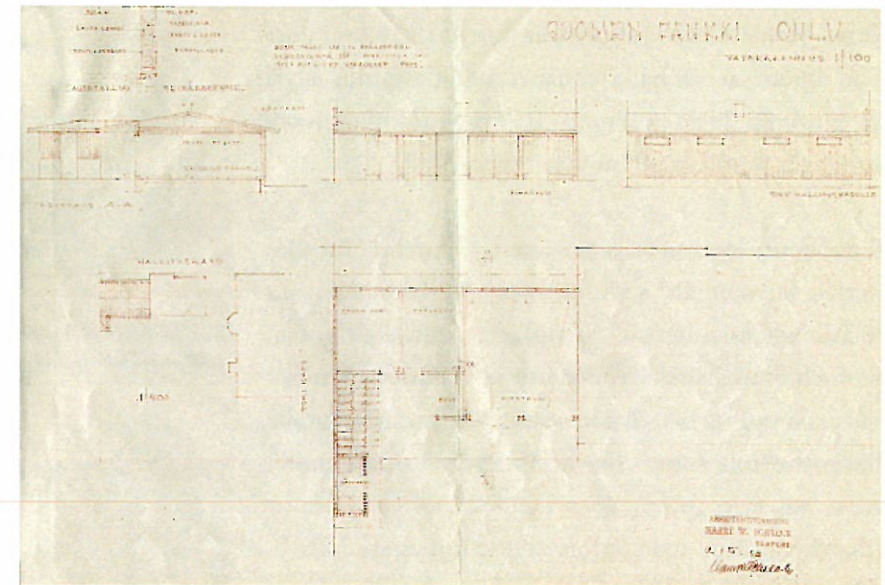
Kuvat 35 ja 36 (oikealla). 1. ja 2. kerroksen pohjapiirroksat.

Kuva 37. Piharakennuksen rakennuspiirustuksia. Rakennusmestari Nils Jacobsson, 1883.

Kuva 38. Piharakennuksen julkisivu Hallituskadulle.

Kuva 39. Suomen Pankin piharakennuksen laajennus 1958. Arkkitehti Harry W. Schreck. Laajennus tehtiin Hallituskadun varteen sodassa 1944 palaneen sijaosian tilalle.

men Pankin toimesta tamperelainen arkkitehti Harry W. Schreck laati vuonna 1966 pääpiirustukset tontin 31 pihan alle sijoitettavaa 130 hengen väestönsuojaa varten. Tätä tarkoitusta varten olisi koko piha jouduttu kaimamaan auki. Suunnitelmaa ei kuitenkaan toteutettu.

Suomen Pankilta kiinteistö siirtyi 2.10.1969 allekirjoitetulla vaihtokirjalla Oulun kaupungin omistukseen. Entisen Suomen Pankin tilat muutettiin v. 1974 Oulun kaupungin talosuunnitteluosastolla kaupunginarkkitehti Esko Tuuloksen johdolla palvelemaan kaupungin rahatoimiston käyttöä. Kellarin ja 1.kerroksen muutokset olivat varsin vähäisiä, koska Suomen Pankin käytössä olleet tilat soveltuivat pankkisalia myöten varsin hyvin rahatoimistolle. Mutta toisen kerroksen asuinhuoneet jouduttiin muuttamaan toimistokäyttöön. Piharakennuksessa oli saunaosasto ja talonmiehen asunto. Autotallia suurennettiin kaupungin autojen säilytystilana.

Torikatu 10:n viimeinen varsin perusteellinen korjaus on tehty arkkitehti Ilpo Väisäsen vuonna 1987 laatimien suunnitelmien pohjalta. Rakennukseen tulivat nyt käyttäjiksi kaupungin tiedotus- ja elinkeinokeskus matkailupalveluineen. Pohjakerroksen asiakaspalvelutila sijoittui entiseen pankkisaliin, jonne tehtiin Torikadulta olleen käynnin lisäksi päätyovi odotuskatoksineen. Rakennuksen koko talotekniikka ja pintarakenteet myös uusittiin.

Piharakennuksessa korjattiin sauna-, pesu-, takka- ja

kokoustiloja. Rakennuksessa on lisäksi erillinen työntekijöiden työhuone-/sosiaalitila ja varastoa.¹⁶ (katso kohta 6 . Ajantasapiirustukset)

¹ Kansallisarkisto (KA), Oulu 9-D2, Hackzellin kartta vuodelta 1763 – kopioitu 1815.

² Petri Vuojala & Pasi Kovalainen, Någon regularité och mehra ordning – Oulun kaupungin ajanmukaistamispyrkimyksiä 1775–1809. Taidehistoriallisia tutkimuksia 23, s. 91.

³ Kustaa Hautala, Oulun kaupungin historia IV, s. 306.

⁴ Oulun Maakunta-arkisto (OMA); Oulun kaupungin arkisto (OKA), HI:7; OMA, OKA, Oulun kaupungin henkikirja vuodelta 1823.

⁵ OMA, OKA, HI:13.

⁶ Hautala, s. 306.

⁷ Kansallisarkisto (KA), Tarmon arkisto (Tarmo), palovakuutusnumerot: 9, 11,400, 700 ja 1249.

⁸ Hautala, s. 306.

⁹ KA, Tarmo, palovakuutukset: 1249, 7965, 9125 ja 11540. Alakerrassa oli palovakuutuksen mukaan Suomen Pankin kassaholvi ja puotihuone.

¹⁰ Hautala, s. 306.

¹¹ OKA, rakennuspiirustukset, GI:11 § 14, 19.5.1876. Todennäköisesti piirustuksien laatijana ja suunnittelijana on toiminut lääninarkkitehti Fredrik Wilhelm Luchow.

¹² OKA, rakennuspiirustukset, GI:11 § 40, Oulun lääninhallituksen vahvistus 23.5.1877.

¹³ Oulun Lehti, 8.11.1882.

¹⁴ Kustaa Hautala, Oulun kaupungin historia IV, s. 246–247.

¹⁵ (Kuva) Pasi Kovalainen, Uuden seurahuoneen rakennushistoria – Petrellin palatsin tarina, s. 29–31.

¹⁶ Oulun kaupungin rakennusvalvontaviraston arkisto.

3.33 Tontti II/34 (myöh. II/7/28) Aleksanterinkatu 9, Aleksinkulma, ent. Kauppaklubi

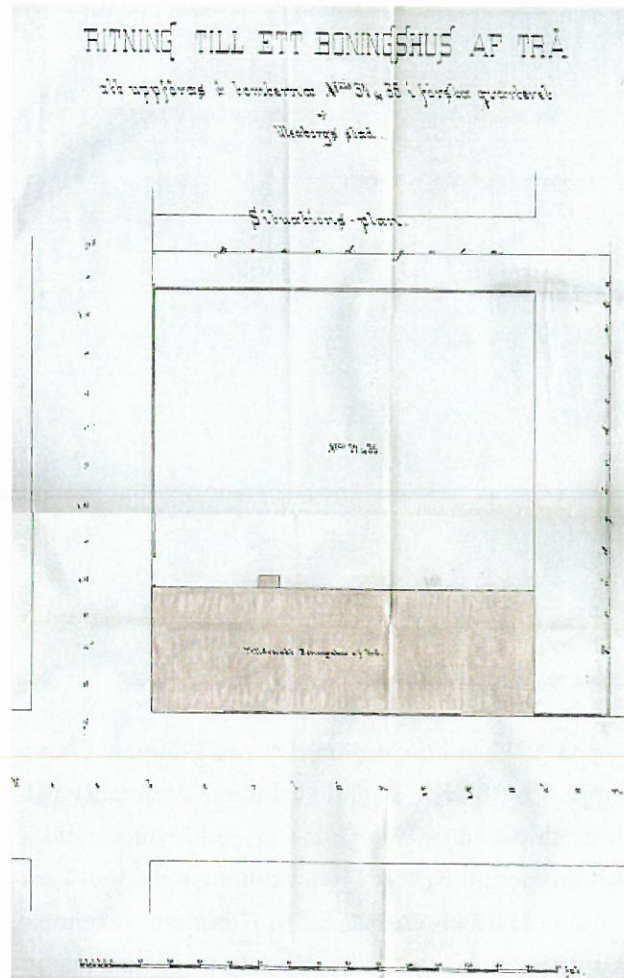
Puisen 1½-kerroksisen asuin-liikerakennuksen on suunnitellut arkkitehti Carl Theodor Höijer vuonna 1884 ja rakennuttajana toimi filosofian maisteri Jacob Gustaf Pentzin. Ensimmäisessä asemapiirroksessa ei tontille ole esitetty muita rakennuksia. Mutta jo samalle vuodelle on päivätty vt. lääninarkkitehti Finn Helge Ranckénin piharakennuksia koskevat piirustukset. Niissä on asemapiirustuksessa piirretty Aleksanterinkadun (Läntisen Pitkätien) varressa oleva puinen asuinrakennus (Höijer).

Höijerin suunnittelema Aleksanterinkatu 9 on tyyliään uusrenessanssia. Rakennuksen kellarista osa voinee olla jopa vuoden 1822 paloa edeltävältä ajalta (vrt. Pasi Kovalainen).

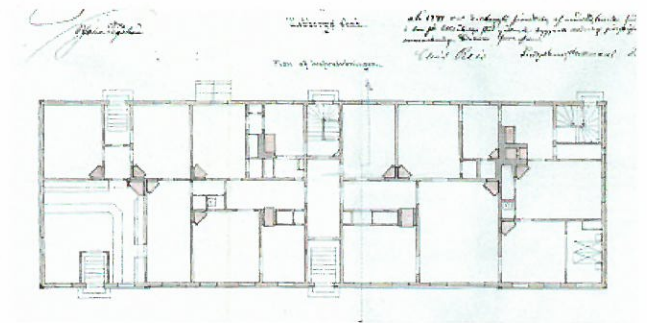
Ensimmäiseen kerrokseen rakennuksen päädyn Aleksanterinkadun ja Hallituskadun kulmaukseen oli sijoitettu myymälä konttorihuoneineen. Sinne oli käynti sekä Aleksanterinkadulta että pihalta. Muu osa rakennusta oli asuintoimaa, sisäänkäynnit Aleksanterinkadulta ja pihalta.

Samalta vuodelta 1884 ovat piharakennusten suunnitelmat, jotka on laatinut arkkitehti Finn Helge Ranckén. Molemmissa piharakennuksissa on Hallituskadulle päin mielenkiintoiset porraspäätyisesti korostetut kivosat

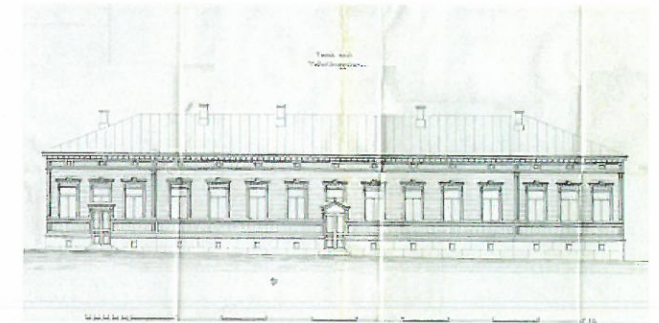
tuoden vaikutelman Itämeren kulttuurialueilta. Päätyaiheita onkin kutsuttu Hansa-päädyiksi. Hallituskadun suuntainen piharakennus koostuu kaksikerroksisen Hansa-päädyn molemmin puolin tehdyistä symmetri-

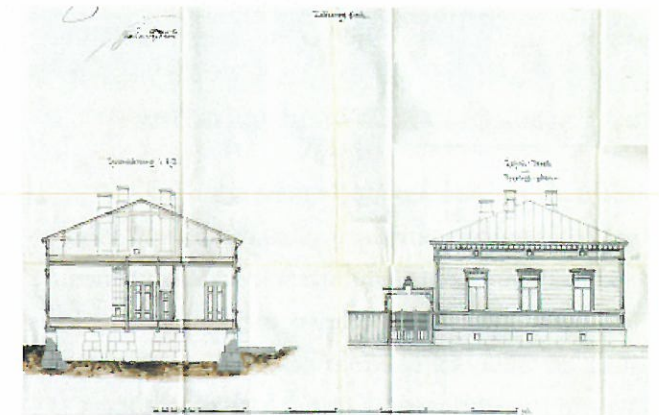
Kuva 44. Tonttipiirros, arkkitehti Carl Theodor Höijer, 1884.

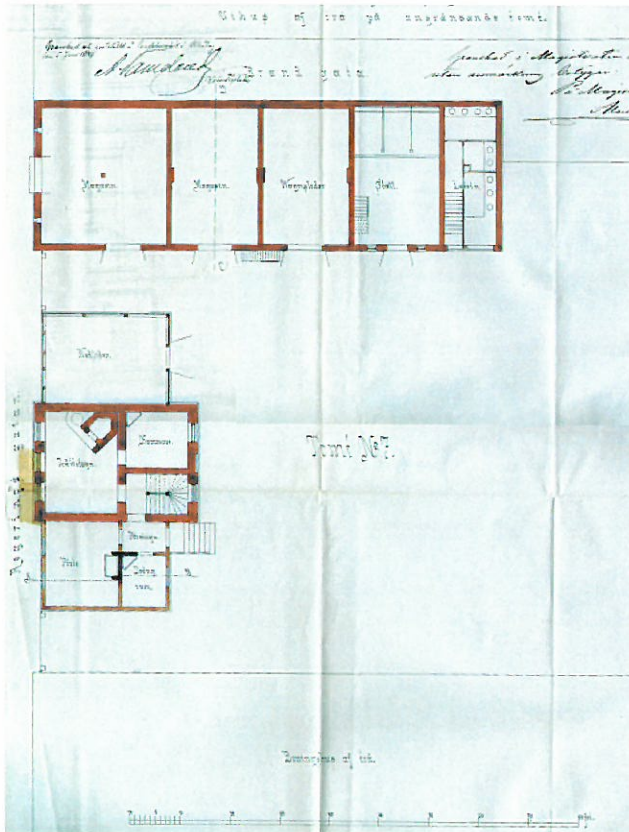
Kuva 45. pohjapiirros (Höijer, 1884).

Kuva 46. Julkisivu Aleksanterinkadulle (Höijer, 1884).

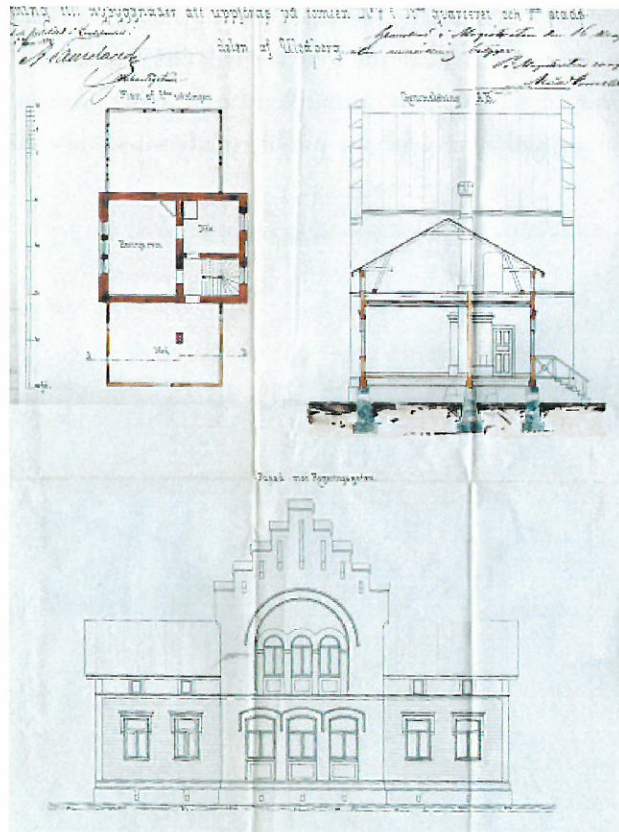

Kuva 47. Leikkaus ja pääty Hallituskadulle (Höijer, 1884).

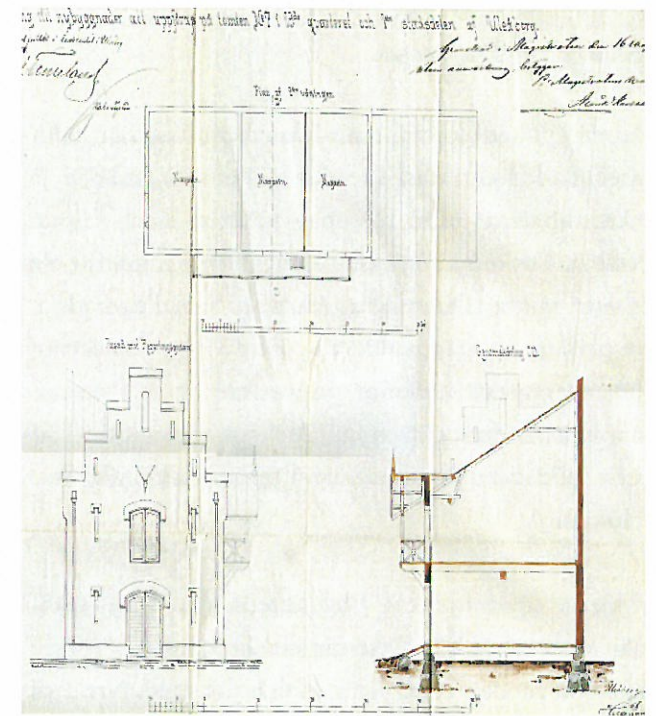
Kuva 48. Piharakennukset, arkkitehti Finn Helge Rancken, 1884.

sistä yksikerroksisista puurakenteisista siivistä. Tontin takarajan suuntainen piharakennus on ollut pituudeltaan noin $\frac{2}{3}$ tontin mitasta ja kivistä. Hallituskadulta lähtevä kolmen makasiinin mittainen osuus on ollut kaksikerroksinen. Toiseen kerrokseen käynti on tapahtunut pihan puolelta ulkoportaan ja parven kautta. Piharakennusta on jatkettu tontin rajaan puurakenteisella kapeammalla puuosalla vuonna 1886.

Kuva 49. Hallituskadun varren Hansapäätytalo (Rancken, 1884).

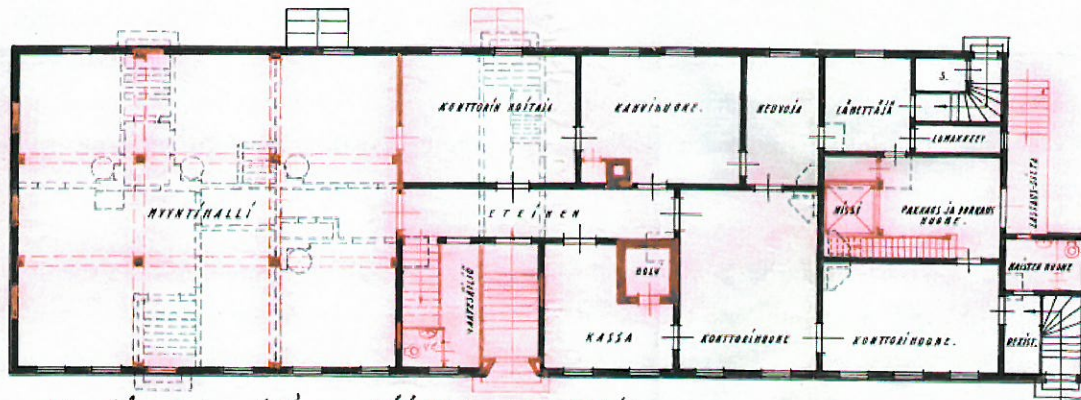
Vuonna 1914 tontin omistajaksi tuli Suomen Osuuskauppa Oy (SOK), ja yhtiö tekikin välittömästi päärakennuksessa pieniä sisätila- ja julkisivumuutoksia rakennusmestari Robert Lylyn suunnitelmien mukaisesti. Merkittäviä muutoksia SOK:n toimesta rakennuksessa tehtiin vuosina 1924-25, jolloin pääkerrokseen muodostettiin suuri myyntihalli Hallituskadun puoleiseen päähän. Suunnitelmat oli laatinut arkkitehti Valde

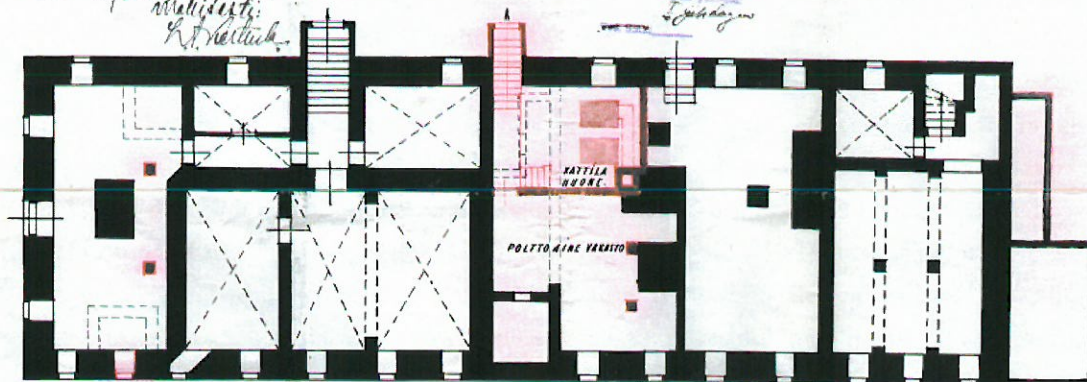
Kuva 50. Hansapäätyinen piharakennus (Rancken 1884).

Aulanko SOK:n rakennusosastolta. Käynti myyntihalliin oli rakennuksen keskeltä Aleksanterinkadulta eteistilan kautta. Muu osa pääkerroksesta oli konttori- ja työtiloja. Myyntihallin kohdalla olleet kolme ikkunaa Hallituskadulle laudoitettiin umpeen ja Aleksanterinkadun puoleiset kuusi ikkunaa uusittiin. Rakennusta jatkettiin sisäänkäynnillä ja portaikolla Aleksanterinkadun suunnassa ja samalla poistettiin yksi vanha ovi Aleksan-

MUUTOSPIIRUSTUS TONTILLE N:28. ALEXSANTERINKADUN VARRELLA
E:SSÄ KAUPUNGINOSASSA OULUN KAUPUNKIA

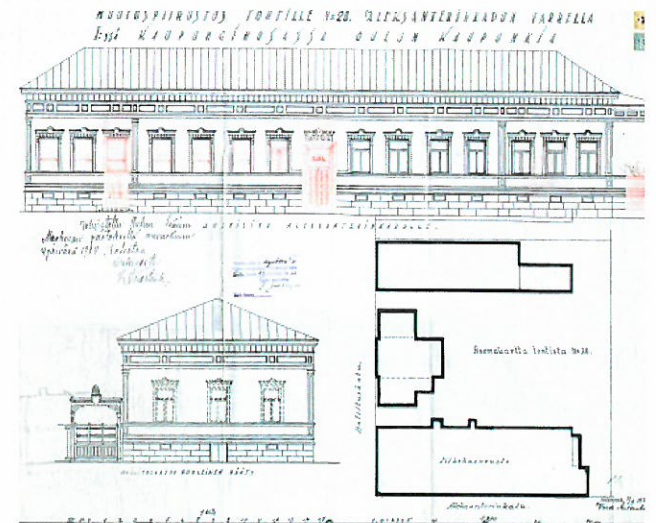

Tehostettu Oulun läänin
Aluehallintoviraston päätöksellä
kuuv. 4 päivästä 1924, todistaa
arkkitehti
K. Aulanko

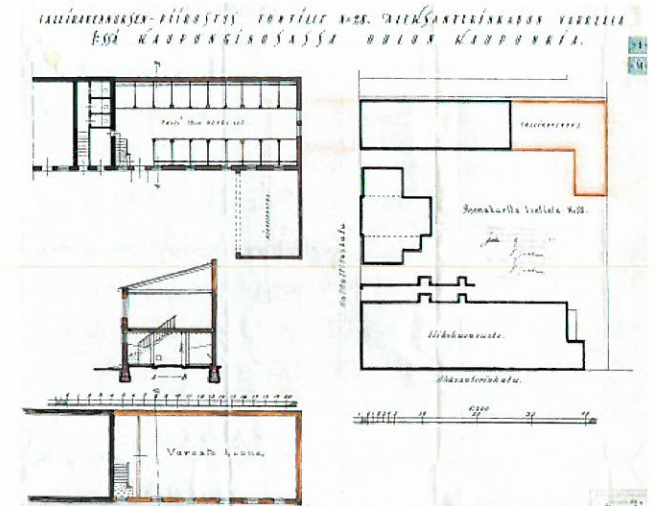

KELLARIKERROS.

Kuva 51. SOK:n teettämät muutokset vuodelta 1924. Arkkitehti Valde Aulanko, SOK:n rakennusosasto. Päärakennuksen muutokset kellarissa ja 1. kerroksessa.

Kuva 52. Päärakennuksen julkisivumuutoksia (Aulanko, 1924).

Kuva 53. Piharakennuksen jatkaminen ja korotus (Aulanko, 1924).

terinkadun julkisivusta ja korvattiin se ikkunalla. Samoin meneteltiin pihan puolella kahden oven osalta. Ullakolle sijoitettujen tilojen vuoksi pihan puolen räystäskorkeutta nostettiin.

Aulangon suunnitelmien mukaan tontin rajalla sijaitsevaa piharakennusta laajennettiin jatkamalla sitä saman levyisenä betoni- ja tiilirakenteisella talliosalla. Talli oli suunniteltu 18 hevosta varten. Tallin yläpuolelle sijoitettiin iso varastohuone ja samalla korotettiin vanha Ranckenin suunnittelemaa talli- ja käymäläosaa, jolloin koko piharakennus tuli saman korkuiseksi tontin rajalle muurattua palomuuria vasten nousevaksi pulpettikattoiseksi massaksi. Pihalle päin tehtiin vielä yksikerroksinen siipi ajokalukatokseksi.¹

SOK:n konttorina päärakennus toimi vv.1914-1938.

SOK:lta tontti siirtyi Kesko Oy:lle, joka vuonna 1956 myi kiinteistön Kauppaklubin Kiinteistö Oy:lle. Kauppaklubi tilasi vuonna 1957 muutossuunnitelmat arkkitehti Uki Heikkiseltä päärakennuksen korjauksia varten. Rakennus muuttui näissä korjauksissa kokous- ja juhlaikäyttöön. Entinen SOK:n kauppahalli muutettiin ruoka- ja juhlasaliksi. Lisäksi entisiä konttoritiloja korjattiin seurustelu- ja kabinettitiloiksi. Pääkerrokseen rakennettiin keittiö ja kellariin huolto- ja varastotiloja. Asiakaskäynti tapahtui Aleksanterinkadulta rakennuksen keskellä jo olevasta pääovesta. Keittiön ja henkilökunnan käynti ohjattiin pihanpuolen päädyssä.

Ullakkotiloihin sijoitettiin kokoushuoneita, toimisto, biljardihuone ja henkilökunnan tiloja.

Oulun Kauppaklubi teki vuonna 1973 erittäin laajat muutos- ja korjaustyöt liittämällä päärakennukseen Hallituskadun varressa sijaitsevan Hansa-päätytalon. Suunnittelijana toimi Arkkitehtuuritoimisto Risto Harju & Co. Suunnitelmien mukaan Hansapäädyn molemmin puolin olleet puurakenteiset siivet purettiin. Päärakennus rakennettiin kiinni Hansa-osaan Hallituskadun varressa. Laajennusta tehtiin runsaasti myös pihalle, jonka kautta järjestettiin nyt uusi pääsisäänkäynti. Aleksanterinkadulta ollut ovi suljettiin ja muutettiin vanhan malliseksi ikkunaksi. Laajennuksissa tuli lisää tilaa juhlasaliin, uudet aula-, eteis- ja wc-tilat sekä portaat ja hissit kellarista ullakolle. Myös keittiö- ja huoltotilat uusittiin. Laajennuksessa tuli lisää myös kellaritilaa ja koko talotekniikka uusittiin.

Toisen kerroksen käyttöä parannettiin uudella hissillä sekä portailla ottaen käyttöön myös Hansa-osan ullakkokerros kokous- ja toimistotiloina.

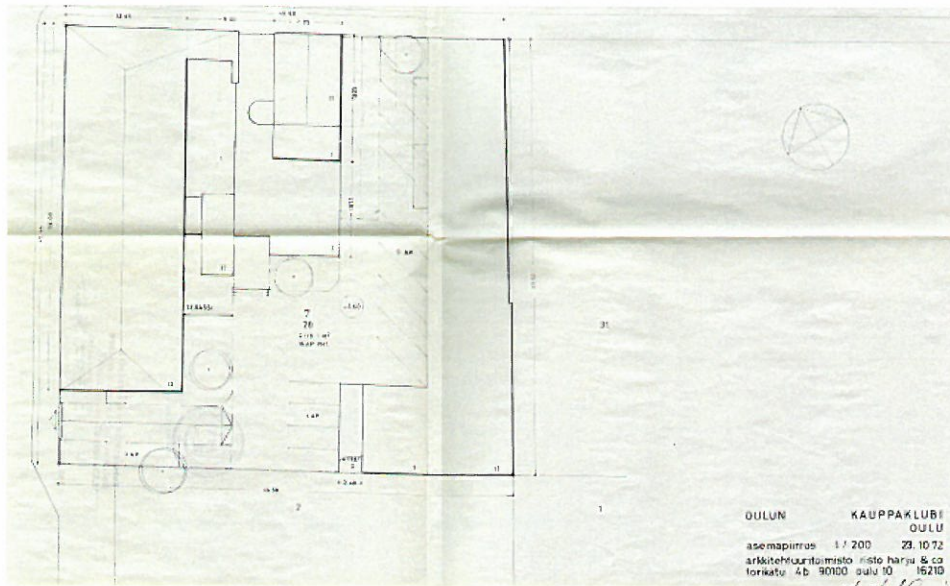
Laajennusosat tehtiin valkoisesta kalkkihiiekkatiilestä puhtaaksimuuraten. Tavoitteena oli uudisosien erottuminen vanhoista. Päärakennuksen juhlasalin osalle tehty laajennus kuitenkin ulkoapäin verhottiin ja varustettiin samanlaisella ikkunalla kuin vanha Hallituskadulle ollut pääty.

Kauppaklubin Kiinteistö Oy myi tontin vuonna 1987 Oulun kaupungille. Kiinteistö siirtyi Oulun kaupungin käyttöön aluksi varsin pienin korjaus- ja muutostöin. Kaupunki teki vasta vuonna 1997 kaupunginarkkitehti Seppo Kannian johdolla Aleksinkulmaksi nimetyssä entisessä Kauppaklubissa peruskorjauksen. Tavoitteena oli saada rakennus toimimaan kaupungin ylläpitämänä eri eläkeläisjärjestöjen kokoontumis-, ruokailu-, seurustelu- ja juhlatilana. Peruskorjauksessa parannettiin esteetöntä liikkumista rakennuksessa sekä korjattiin talotekniikkaa. Myös kalkkihiiekkatiilipinnat rapattiin ulkopuolelta lisäten Hallituskadun liitososaan kolmiomallinen korkea ikkuna tuomaan valoa aulatilaa. Lisäksi palautettiin Aleksanterinkadun varrelta kuusi entisen SOK:n kauppahallin ikkunaa samanlaisiksi kuin muutkin vanhat ikkunat. Hallituskadulla ollut kellarin ovi myös suljettiin.

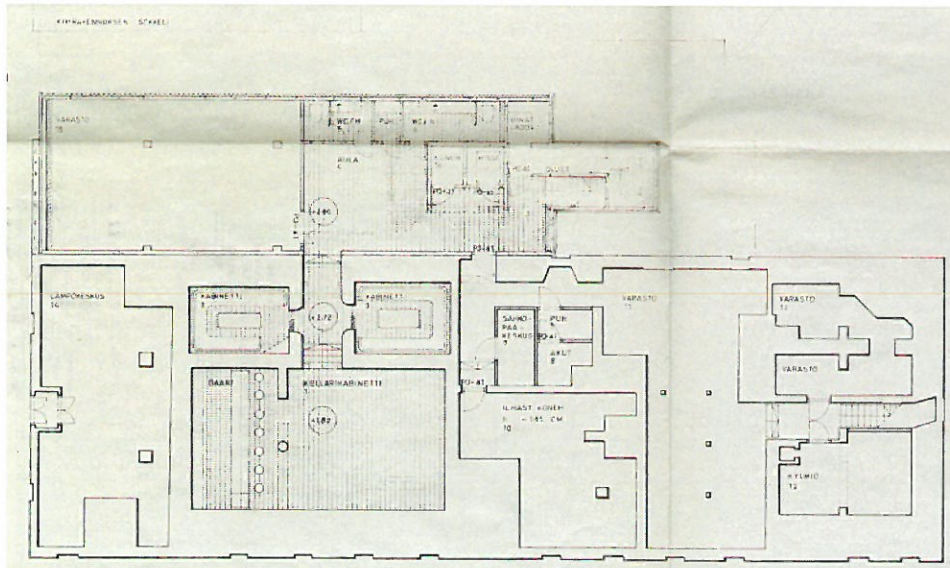
Aleksinkulman käyttö on tällä hetkellä hyvin vilkasta, johtuen sen keskeisestä sijainnista.

Erillisenä säilynyt piharakennus on pääosin ollut varastona. Mielenkiintoinen vaihe 1920-luvun muutosten jälkeen sen osalle koitti vuonna 1982. Tuolloin vaasalainen dipl.ins. Robert Grönblom kunnosti Hallituskadun puoleisen Hansapäätyosan pizzeriaksi. Siihen sijoitettiin ensimmäiseen kerrokseen 52 asiakaspaikkaa keittiö- ja huoltotiloinen. Osa välipohjasta purettiin, jolloin saatiin korkea kaksikerroksinen ja parvellinen ruokailutila. Yläkertaan tuli lisäksi 36 asiakaspaikkaa sekä wc- ja

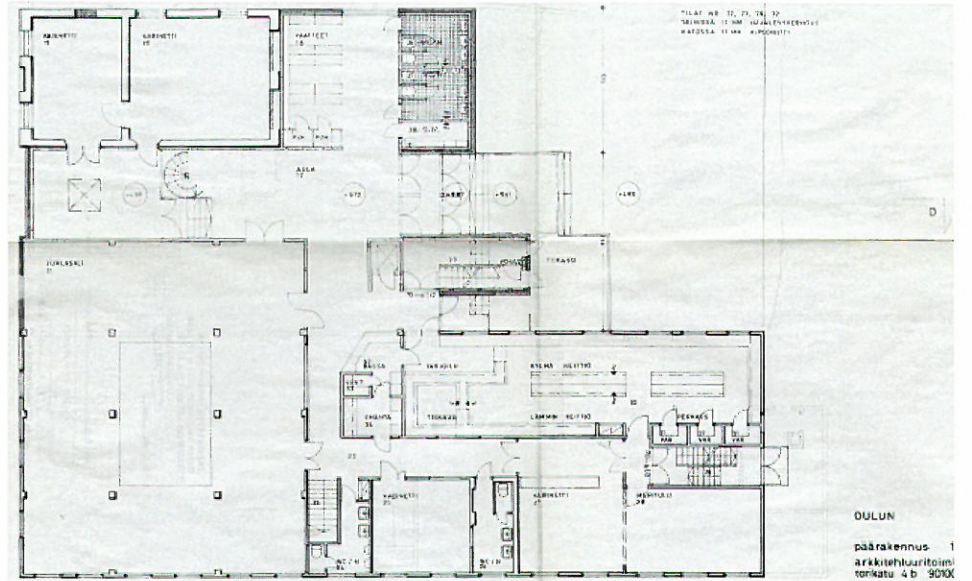

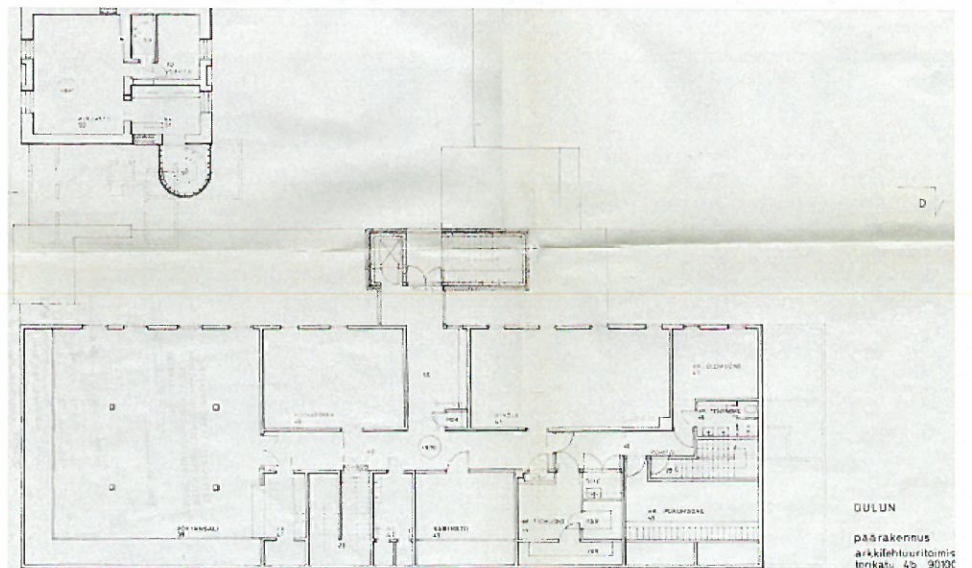
Kuva 58. Oulun Kauppaklubin tekemät laajat muutos- ja korjaustyöt vuonna 1973. Arkkitehtuuritoimisto Risto Harju & Co, 1972.

Kuva 59. Kellari. Kellaria laajennettiin uuden liitososan ja eteisen alle liikennetiloineen (Harju, 1972).

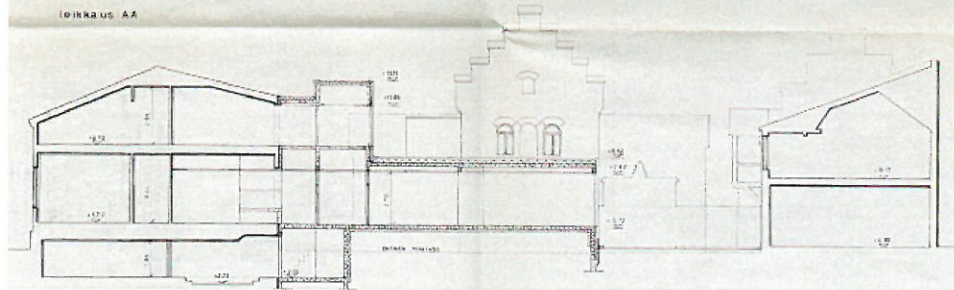
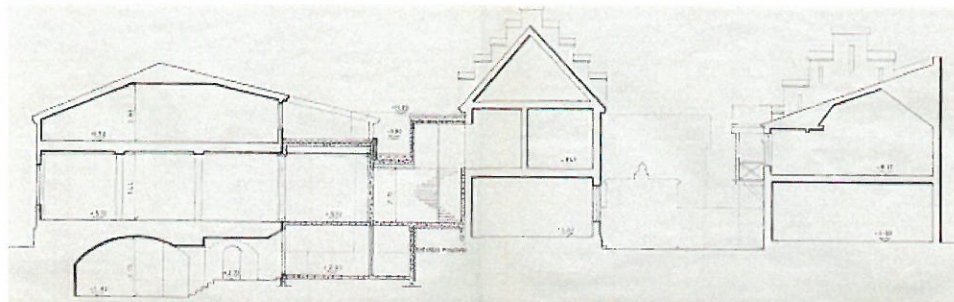

Kuva 60. 1. kerros. Hansa-osan puiset sivusiivet purettiin, rakennettiin uusi liitososa, laajennettiin juhlasalia sekä rakennettiin uudet eteistilat porras- ja hissiyhteyksineen. Lisäksi yhteys Aleksanterinkadulle suljettiin (Harju, 1972).

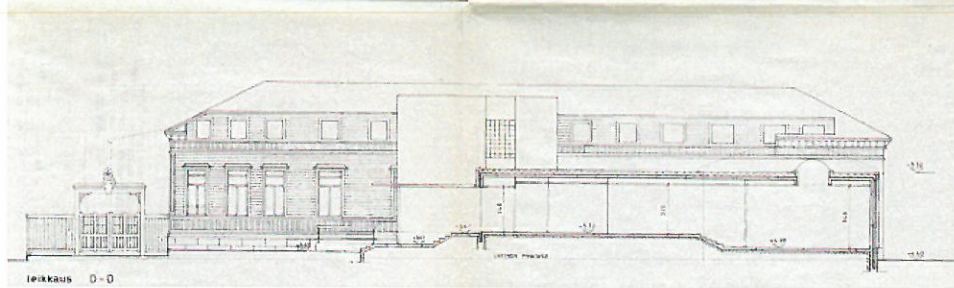
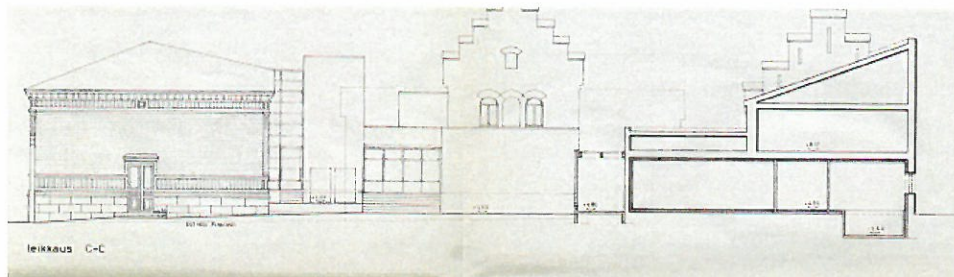

Kuva 61. 2. kerros. Rakennettiin uudet portaat ja hissi sekä otettiin käyttöön Hansa-osan yläkerta (Harju, 1972).

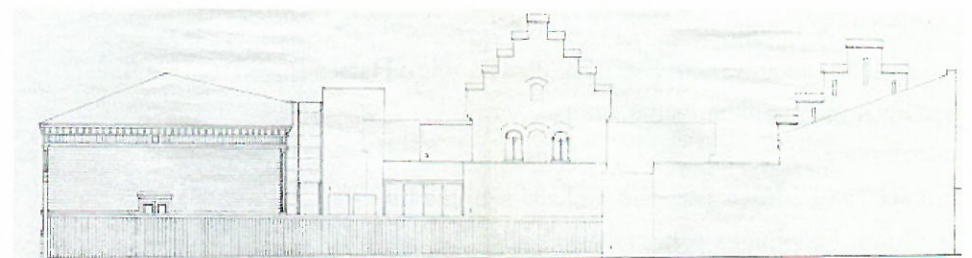

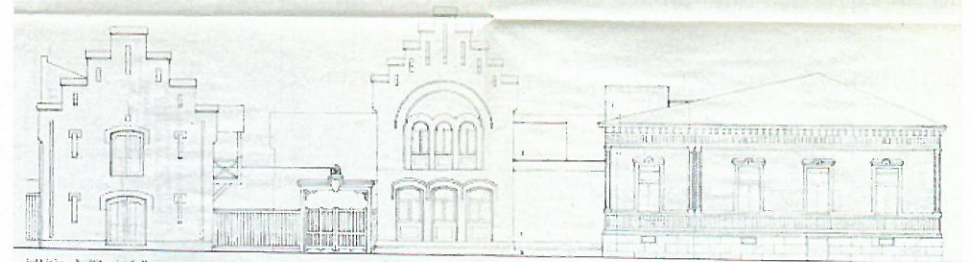
Kuva 62. Leikkauksia (Harju, 1972).

Kuva 63. Leikkauksia. Leikkauksessa C-C näkyy piharakennukseen suunniteltu saunasasto uima-altaineen. Tätä ei kuitenkaan toteutettu (Harju, 1972).

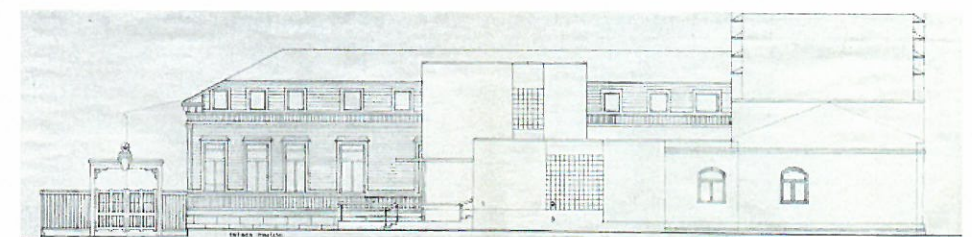

julkisivu tontille 2

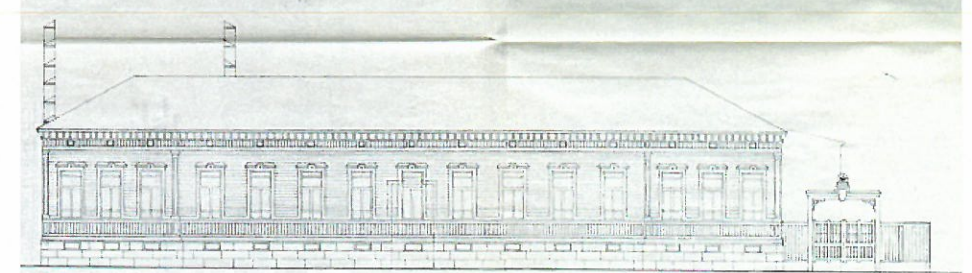
julkisivu hallituskadulle

Kuva 64. Julkisivuja (Harju, 1972).

julkisivu tontille 31

- 1. KÄLÄMÄTTÖ ERI
- 2. LAATIKKO
- 3. KÄLÄMÄTTÖ

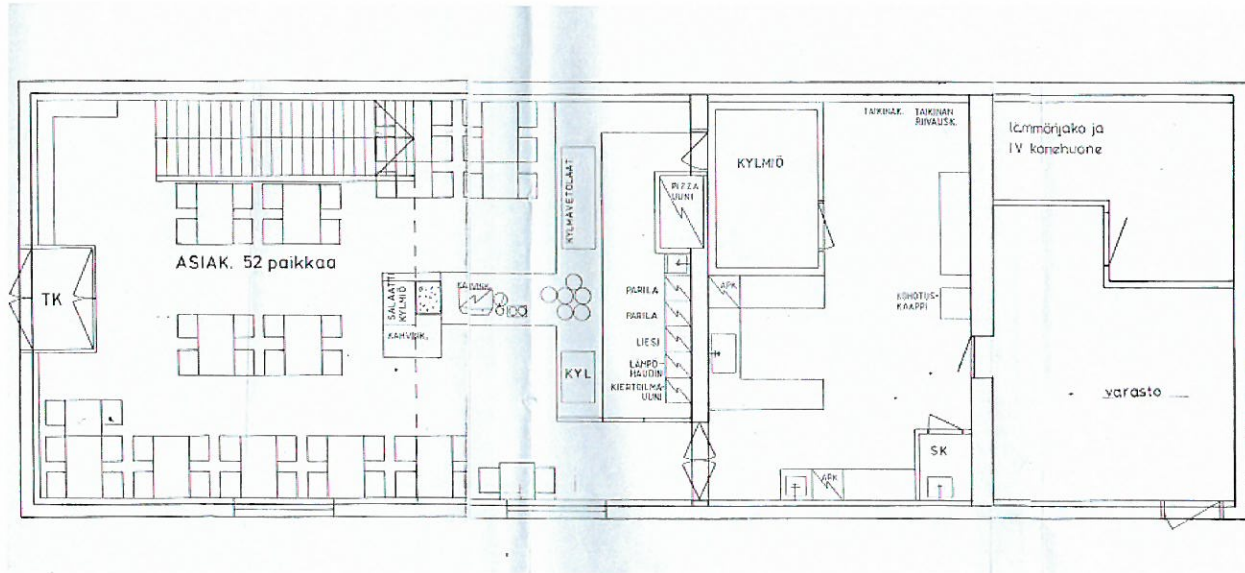
julkisivu aleksanterinkadulle

Kuva 65. Julkisivuja. Aleksanterinkadulle suunniteltuja ikkunakorjauksia ei tehty tässä vaiheessa (Harju, 1972).

sosaalilitilat. Samoihin aikoihin pihanpuolen yksikerroksinen entinen ajokaluvarasto purettiin. Pizzeria toimi Hansapäätytalossa puolikymmentä vuotta.

Vuonna 1989 entisen pizzerian paikalle suunniteltiin tilat Oulun kaupungin painatuskeskukselle. Painatuskeskus on edelleen rakennuksen pääasiallinen käyttäjä. Muu osa on varastoina, mm. toisessa kerroksessa on vaalivälivarasto.²

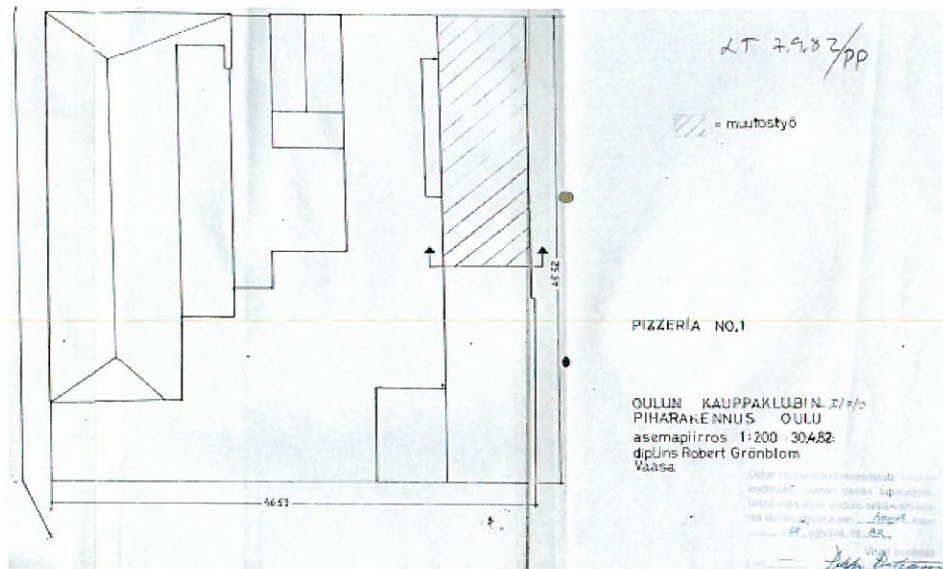
(katso kohta 6 . Ajantasapiirustukset)

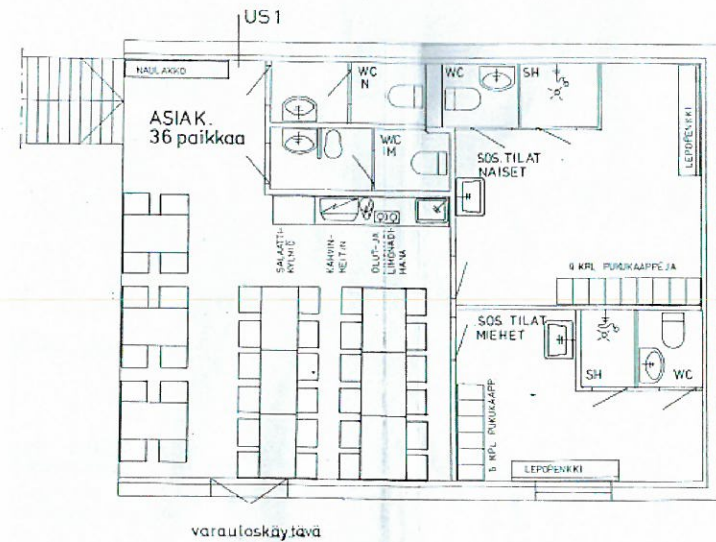
Kuva 67. 1. kerros (Grönblom, 1982).

¹ Oulun kaupunginarkisto.

² Oulun kaupungin rakennusvalvontaviraston arkisto.

Kuva 66. Hansa-päätytalo Pizzeriaksi vuonna 1982. Suunnittelija dipl.ins. Robert Grönblom, Vaasa.

Kuva 68. 2. kerros (Grönblom, 1982).

3.34 Tontti I/37 (myöh. I/7/30 ja I/7/1) Pakkahuoneenkatu 7 / Torikatu 12, nyk. As Oy Meriteeri

Vuoden 1882 palon jälkeen muodostui uusi tontti N° 37 entisestä tontista 37 ja osasta tonttia 38. Uusi tontti jäi kokonaisuudessaan leipuri Alexander Häggin omistukseen. Hän tilasi tonttia koskevat suunnitelmat lääninarkkitehti Frans Fr. W. Lüchoulta. Piirustukset valmistuivat siten, että rakennuslupa uudisrakennuksille voitiin myöntää kesäkuussa 1883. Suunnitelmien mukaan toteutettiin koristeellinen uusrenessanssityylinen puinen asuinrakennus Torikadun ja Pakkahuoneenkadun kulmaan. Kahteen ensimmäisessä kerroksessa sijaitsevaan asuntoon olivat käynnit Torikadun puolelta ja Torikadun ja Pakkahuoneenkadun kulmasta samoin kuin pihanpuolelta.

Pakkahuoneenkadun puolella rakennus liittyi kivirakenteeseen leivintupaan, jonka toiselle puolelle oli esitetty puinen lisärakennussiipi. Piirustuksista voisi päätellä, että kivisestä leivintuvasta olisi jotain säästynyt vuoden 1882 tulipalosta, koska se asemapiirustuksessa ja pohjapiirustuksessa mainitaan vanhana. Tontille rakennettiin lisäksi palokujaa vasten pihaportin toiselle puolelle pieni pyramidikattoinen puurakennus Pakkahuoneenkadun varteen sekä piharakennus talli-, käymälä-, liiteri- ja varastotiloineen (kuvat 69, 70 ja 71).

Tontin rakennuskanta säilyi vähäisiä muutoksia lukuunottamatta tällaisenaan aina toiseen maailmansotaan saak-

ka. Vuoden 1944 ilmapommitukset kuitenkin polttivat osan tontin rakennuksista. Torikadun ja Pakkahuoneenkadun kulmassa sijainnut puinen kulmatalo paloi kuten Torikadun vastapäisenkin tontin rakennukset. Samoin paloi osa viereisen tontin, Suomen Pankin, piharakennusta. Palo tontilla 30 pysähtyi kuitenkin kivirakenteiseen leipomoon.

Sodan jälkeen tontille haettiin rakennuslupia, jotka koskivat vanhojen osittain palaneiden tilojen kunnostamista sekä toisen kerroksen rakentamista entiseen leipomoon. Lisäksi rakennettiin v.1946-47 Torikadun varteen tilapäisellä rakennusluvalla asuinliikerakennus.

Pakkahuoneenkadun puoleisiin liiketiloihin hakivat Veljekset Seppi & Kni muutos- ja lisärakennuslupia vuonna 1952; suunnittelijana oli arkkitehti Mikko Huhtela.

Tontille vahvistettiin vuonna 1959 asemakaavamuutos. Se mahdollisti toteutettavaksi osittain kaksi-, osittain kuusikerroksisen liike-asuinrakennuksen. Suunnitelmat rakennusta varten laati Suunnittelu Oy E. Niemelä ja ne saivat rakennusluvan heinäkuussa 1959. Rakennus valmistui lokakuussa 1960. Rakennuksessa on myöhemmin tehty toimisto- ja liikehuoneistomuutoksia, joista on kaupungin ja asunto-osakeyhtiön välillä keskenään sovittu muun muassa kellarien ja pysäköintien osalta.²

(katso kohta 6 . Ajantasapiirustukset)

¹ Oulun kaupunginarkisto.

² Oulun kaupungin rakennusvalvontaviraston arkisto.

3.35 Tontti II/36 (myöh. I/7/29 ja I/7/2) Pakkahuoneenkatu 5 / Pohjatalo, As Oy Pakkahuoneenkatu 5

Kaupunkipalon jälkeen vuoden 1882 kaavassa tontti sai numeron 36. Tontin lounaiskulmaan Pakkahuoneenkadun varteen oli jäänyt tulipalosta pystyyn vanha kivirakennus, joka osittain jäi uuden kaavan osoittamalle palokujalle. Sen sijaan värjäri Lindgrenin talo paloi kokonaan.

Uudet suunnitelmat Pakkahuoneen- ja Aleksanterinkadun kulmaan rakennettavalle puiselle asuinrakennukselle laati lääninarkkitehti Frans Fr. W. Lüchou vuonna 1883. Päärakennuksessa on iso asunto, johon on yksi sisäänkäynti Pakkahuoneenkadulta ja kaksi pihalta. Rakennuksen katujulkisivut ovat uusrenessanssia varustettuna koristeellisin yksityiskohdin. Samalta vuodelta on Lüchoun laatima suunnitelma myös Aleksanterinkadun varteen toteutettavasta leivintupa- ja varastorakennuksesta. Tämä talousrakennus on julkisivultaan huomattavasti vaatimattomampi (kuvat 72, 73 ja 74).

Osakeyhtiö Otto Lindgren laajensi 1880-luvulla tehtyjä kaupparakennuksia ja myös pihalle rakennettiin lisää. Otto Lindgrenillä (myöhemmin Karhi) oli tontilla vuonna 1910 mm. hedelmä- ja herkkutavarakauppa, lankakauppa, värjäys- ja mallastehtaan konttori sekä kemiallinen pesulaitos. Otto Lindgren perusti myös Oulun Villatehdas Oy:n. Pakkahuoneen- ja Aleksante-

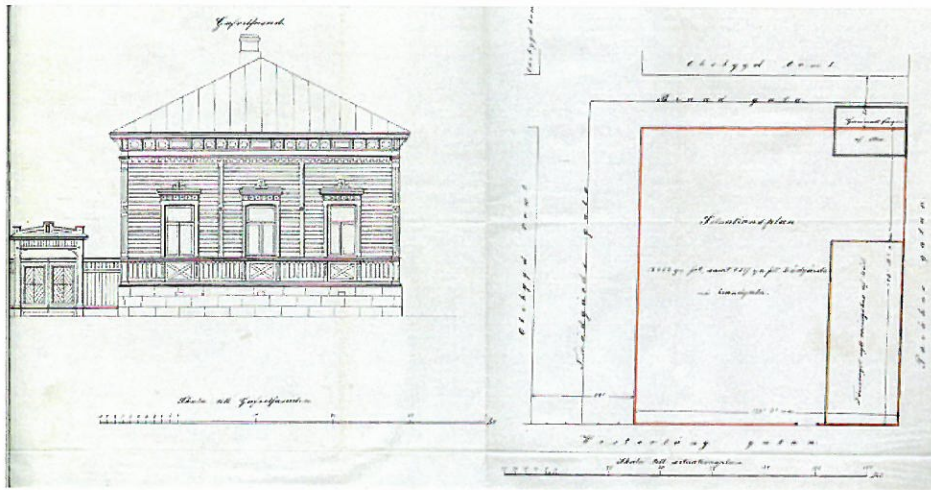
rinkadun varren alunperin erilleen rakennetut talot yhdistettiin välisosalla.

Tontin rakennukset säilyivät sodan pommituksissa.

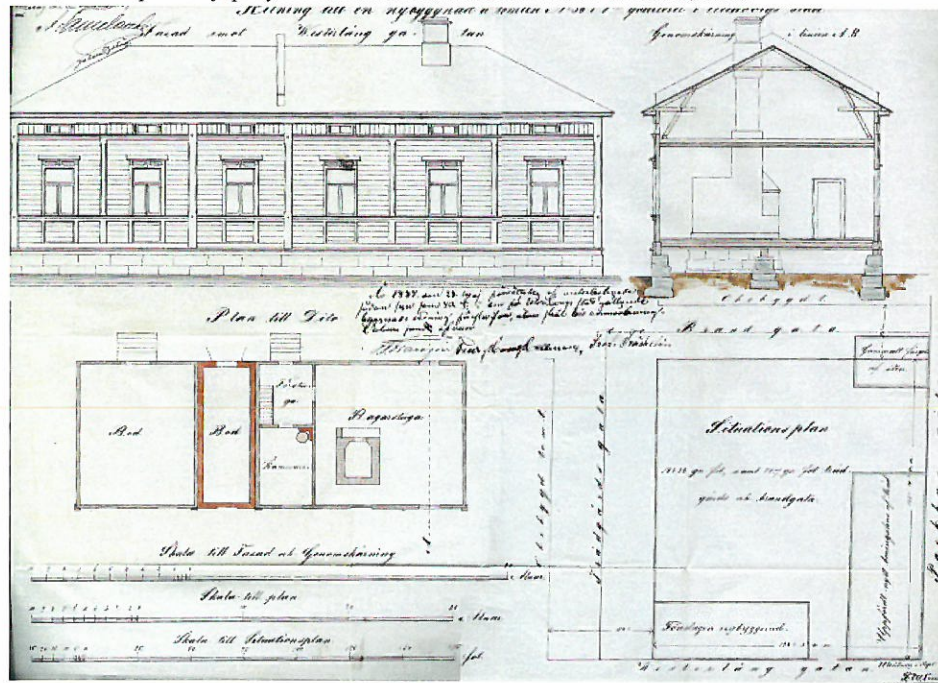
Naapuritontille oli valmistunut vuonna 1960 kaksi-kuusikerroksinen liike-asuinrakennus As Oy Meriteeri. Myös tälle tontille tehtiin vuonna 1961 asemakaavamuutos, joka salli kaksi-viisikerroksisen liike-asuinkerrostalon rakentamisen puutalojen paikalle. Ns. Pohjatalon, As Oy Pakkahuoneenkatu 5:n rakennuslu-pakuvat valmistuivat joulukuussa 1962. Suunnitelmien laatijana toimi helsinkiläinen arkkitehtitoimisto Blomstedt & Penttilä suunnittelijoina arkkitehdit Olli Penttilä ja Märta Blomstedt. Rakennuksen lopputarkastus pidettiin kesäkuussa 1964.

Arkkitehtuuriltaan rakennus edustaa muurattuine elävine julkisivuineen kaupungin liike-asuinrakennusten parhaimmista 1960-luvulta. Rakennuksessa sekä tontilla ei ole tehty merkittäviä muutoksia sen valmistumisen jälkeen.

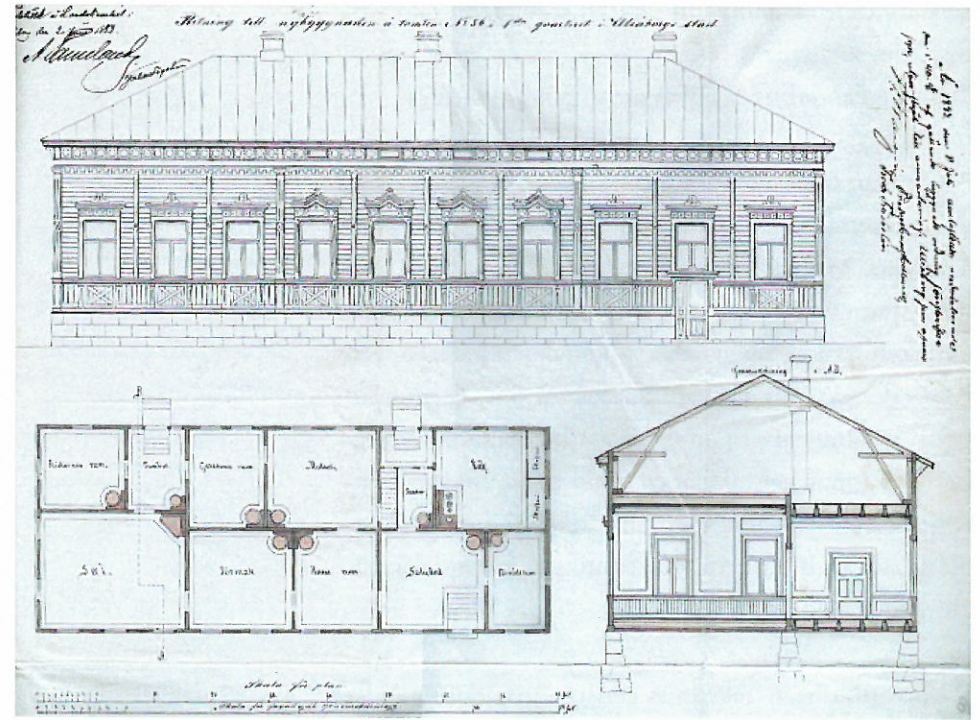
(katso kohta 6 . Ajantasapiirustukset)

Kuva 72. Asemapiirustus ja pääty Aleksanterinkadulle, arkkitehti Frans Fr. W. Luchou, 1883.

Kuva 73. Piirakennus Aleksanterinkadun varteen, (Luchou, 1883).

Kuva 74. Julkisivu Pakkahuoneenkadulle, pohjapiirros ja leikkaus salin kohdalta (Luchou, 1883).

4. Yhteenveto ja johtopäätökset

4.1 Korttelin arkeologia

Oulun keskustan osalta on Museoviraston toimesta tehty kaupunkiarkeologinen inventointi vuonna 2002. Kortteli 7 sisältyy inventointiraporttiin. Raportissa todetaan kohdekuvauksessa, että koko kortteli 7 on vuosien 1649 ja 1705 kartoissa osittain Länkisenlammen peitossa. Lammesta on ollut ojayhteys mereen. Muu on korttelialuetta kummallakin vuosisadalla. Vuoden 1649 kartan korttelialue jää osin nykyisen rakennuskannan alle. Tontin sisäpiha on osin asfaltoitu, osin kivetty ja kerrokset lienevät säilyneet.¹ Alueen arkeologinen mielenkiinto on luokiteltu kahdeksi (2).

Kaupunki on teettänyt vuonna 2003 alueella maapohja- ja kallioperäselvityksiä. Näissä on maakerroksista löytynyt tiilimurskaa ja puujätettä.²

Arkeologisia kaivauksia alueella ei ole tehty. Maanalaisten kulttuurikerrosten selvittämiseen viittaa myös Museovirasto korttelin asemakaavamuutoksen OAS:aa kommentoidessaan.³

4.2 Korttelikokonaisuus

Kaupunkipalo 1882 tuhosi koko korttelin muutamaa kivirakennuksen runkoa ja kivikellaria lukuunottamatta. Kortteli rakennettiin jo samana vuonna hyväksytyin

uuden asemakaavan mukaisesti noin kahdessa vuodessa pääosin puurakenteiseksi umpikortteliksi. Kivirakennuksina toteutui Torikatu 10 / Suomen Pankin talo vanhan kivirungon varaan, Hallituskadun varren piharakennuksen keskiosa ja ns. Hansapäättytalot. Lisäksi Pakkahuoneenkadun varteen oli jäänyt kaksi pientä rakennuksen runkoa, jotka korjattiin uudelleen käyttöön. Korttelin rakennuskanta edusti katujulkisivuiltaan 1800-luvun lopun tyyliä uusrenessanssia. Palaneet korttelit muodostivatkin jälleenrakennettuina 1890-luvulla yhtenäisen uusrenessanssikeskustan Oululle.

Korttelissa 7 suunnittelijoina olivat arkkitehdit Theodor Decker (Torikatu 10), Carl Theodor Höijer (Aleksanterinkatu 9), vt. lääninarkkitehti Finn Helge Ranckén (Hansapäättytalot sekä lääninarkkitehti Frans Fr. W. Luchou (tontit 1 ja 2).

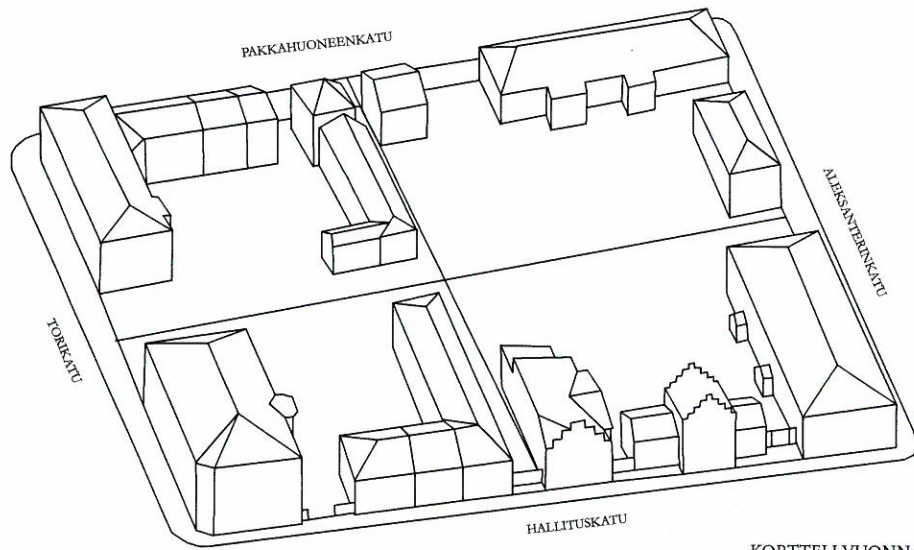
Toisen maailmansodan pommituksissa tuhoutui vuonna 1944 tontin 1 rakennuskannasta Torikadun varsi, Torikadun ja Pakkahuoneenkadun kulmaus sekä osa Suomen Pankin (Torikatu 10) piharakennuksesta. Sodan jälkeen laadittiin keskustaan uusi asemakaava, joka vahvistettiin vuonna 1947 (Meurman-Ervi). Tonttien palaneita rakennuksia ei enää rakennettu uudelleen, vaan Torikadun varteen toteutettiin tilapäisellä rakennusluvalla pieni asuin-liikeyrakennus 1946-47 ja Suomen Pankin tontille vaatimaton autotalli-varastosiiipi vuonna 1958. Kekustan rakentaminen vilkastui 1950-luvulta

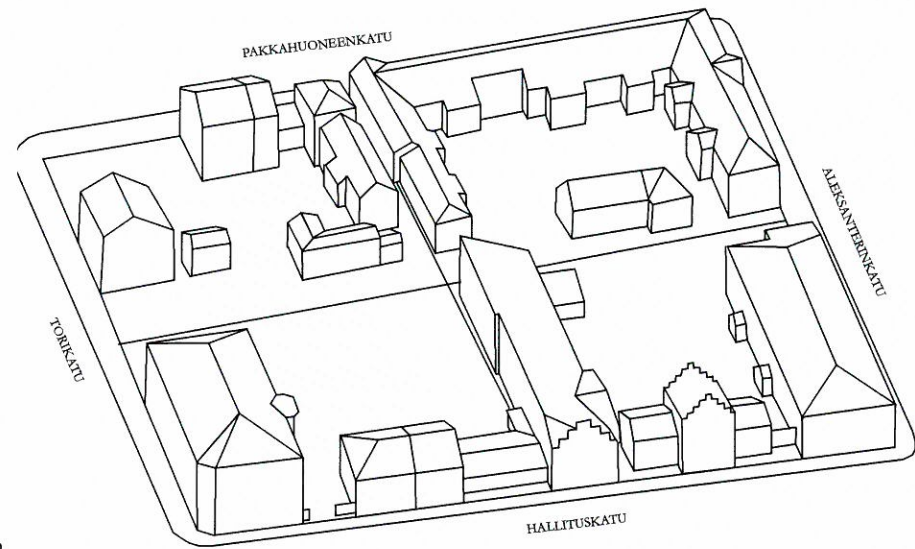
Kuva 75. Ilmakuvasuurenno vuodelta 1927 (PMM).

lähtien. Rakentamisessa noudatettiin pääosin Meurmannin ja Ervin viitoittamia suuntalinjoja. Osa katu-tiloista haluttiin leventää sijoittamalla uudisrakennus viiden metrin päähän entisestä katulinjasta (esim. Torikadulla ja Aleksanterinkadulla). Osa kaduista oli merkitty puistoksi kuten Pakkahuoneenkatu. Kortteleista pyrittiin funktionalismin ihanteiden mukaisesti tekemään avoimia. Tonteittain voitiin asemakaavaan tehdä erillISRatkaisuja. Oletuksena varsinkin 1960-luvulla oli, että koko keskustan vanha rakennuskanta vähitellen uusiutuu. Näihin näkökohtiin perustuen laadittiin vuonna 1959 tontille 30 (myöh. tontti 1) ja vuonna 1961 tontille 29 (myöh. tontti 2) uudet asemakaavat, jotka sallivat kuusi- ja viisikerroksisten asuin- ja liikeyrakennusten toteuttamisen tonteille. Kun suojelukäsitykset alkoivat 1970-luvulla muuttua, laadittiin vuonna 1975 korttelin

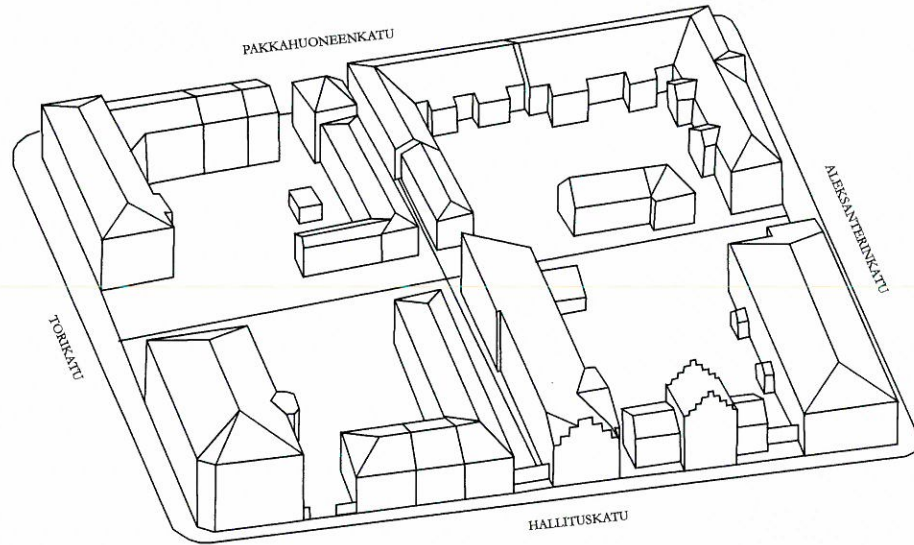
KORTTELI VUONNA 1885

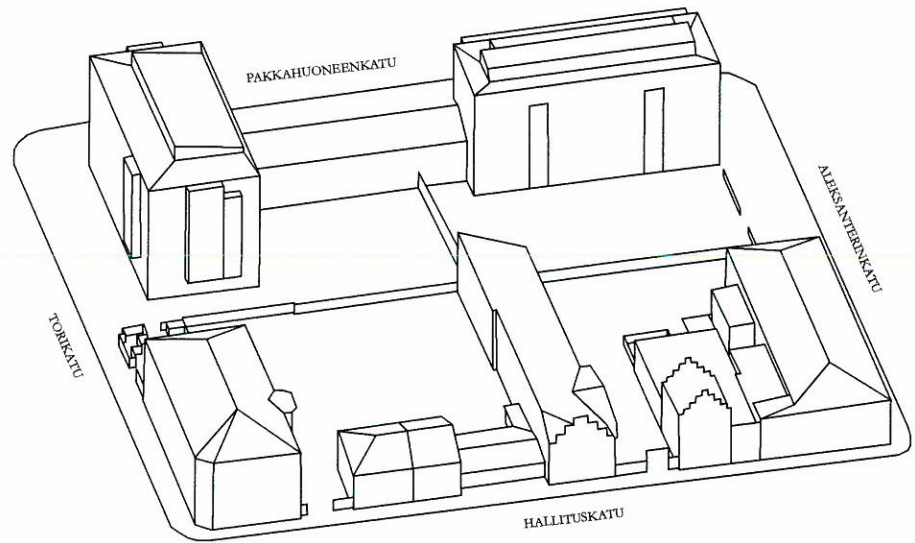
KORTTELI VUONNA 1958

KORTTELI VUONNA 1939

KORTTELI VUONNA 2000

Kuva 76. Korttelin 7 rakennusvaiheita.

muille tonteille (nrot 28 ja 31) uusi, suojelupainotteinen asemakaavamuutos.

Korttelin nykyinen epäsuhtainen kaupunkikuvallinen tilanne perustuu näihin kaavoitus- ja rakentamisvaiheisiin ja kuvastaa konkreettisesti kaupunkirakentamisen ja rakennussuojelun murrosvaiheita 1960- ja 70-luvuilla.

*4.3 Museoviraston lähtökohdat*⁴

Museovirasto arvioi hanketta kaupungin historiallisten kerrostumien, tontin rakennusten kulttuurihistoriallisen arvon sekä kulttuuriympäristöä koskevien (kaupungin omien, maakuntatason ja valtion viranomaisten) intressinmäärittelyjen pohjalta.

Tonttien rakennukset ovat ajallisesti (1883-1884) ja mittakaavallisesti yhtenäinen, harvinaiseksi käynyt kerrostuma kaupungin palon 1882 jälkeistä rakentamista.

Tonttien rakennukset ovat osa Ranta- ja Torikatujen välistä kokonaisuutta ja olennainen osa Hallituskadun historiallista katutilaa ja kaupunkikuvaa. Pohjois-Pohjanmaan museon tietojen mukaan vanhoja pihapiirejä ei ole kaupungin ruutukaava-alueella juurikaan säilynyt. Vuoden 1822 palon jälkeisiä pihapiirejä on yksi (Reinilä), 1882 palon jälkeisiä pihoja viisi, niistäkin NUKUn pihapiiri jo erittäin raskaasti rakennettuna. Korttelissa 7 on vielä säilyneistä tonteista kaksi (lopun kaksi ovat Byström ja Tuomiokapituli).

Tonttien rakennukset sisältyvät kokonaisuuteen, joka on 1993 todettu valtakunnallisesti merkittäväksi (Hallituskadun vanha rakennuskanta). Sitä koskee valtioneuvoston päätös (voimassa 1.1.2002 alkaen) valtakunnallisista alueidenkäytön tavoitteista, nimenomaan kulttuuriympäristön osalta todetut erityistavoitteet (viittauksineen 1993 selvitykseen).

Kaupungin omassa selvityksessä Arvokkaita alueita Oulussa (osa 1, 1999) keskusta on osoitettu yhdeksi kokonaisuudeksi, nyt käsiteltävä alue sen osana. Aiemmassa (1986) selvityksessä Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet mainitaan rakennukset sekä todetaan niiden kuuluvan Hallituskadun kokonaisuuteen välillä Rantakatu-Torikatu.

Oulun keskustan tavoitesuunnitelmassa 1992 todetaan tavoitteina mm. keskustan kaupunkikuvan eheyttäminen ja kehittäminen sekä olevan korttelirakenteen luonteen ja mittakaavan käyttäminen keskustan täydennysrakentamisen lähtökohtana. Lisäksi tavoitteeksi annetaan kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittävien rakennusten ja ympäristökokonaisuuksien säilyttäminen.

Keskustan maankäytön ja liikenteen uusissa kehittämissuunnitelmissa (MALI 2020) kortteli on määritelty keskustatoimintojen alueeksi (C), jolla alueella tavoitteena on mm. toimintojen tehostaminen ja tiivistäminen.

Alueen asemakaava on vuodelta 1974. Asemakaavassa on suojeltu tonttien kaikki rakennukset. Asemakaavan laatimisaikaan suhteutettuna suojelu on toteutettu hyvin kattavasti ja sitä on pidettävä vakiintuneena osana korttelin ja tonttien käyttöä. Kulttuuriympäristön vaalimisessa sittemmin muotoutuneet ja vakiintuneet käytännöt eivät viittaa tarpeeseen heikentää suojelua, pikemminkin päinvastoin (vrt. myös edellä todettu valtioneuvoston päätös).

Museovirasto on viime vuosina toteuttanut kaupunkiarkeologiaa inventointeja 1500-1600-luvuilla perustetuissa kaupungeissa sekä määritellyt tavat, joilla muinaismuistolakia sovelletaan kaupunkialueilla. Oulun ruutukaava-alue on vuoden 2002 inventointiohjelmassa Oulun yliopiston ja Museoviraston yhteishankkeena. Inventoinnin tulokset tulevat vaikuttamaan kaavoitukseen, rakentamiseen sekä mm. liikenne- ja kunnallisteknisen verkoston toteuttamiseen. Voi ehkä ennakoida, että tehokkaasti rakennetussa keskustassa on suhteellisen harvoja tontteja, joiden arkeologiset kulttuurikerrokset olisivat hyvin säilyneitä. Samoin voi alustavasti olettaa, että nimenomaan tontit 28 ja 31 kuuluvat tähän joukkoon. Tällöin tulisi ensi sijassa pyrkiä kulttuurikerrosten säilyttämiseen koskemattomina, mitä voimassa olevan kaavankin suojelutavoitteet luontevasti tukevat. Mikäli kulttuurikerrosten säilyttäminen ei syystä tai toisesta olisi mahdollista, on erityistä huomioita kiinnitettävä (rakennuttajan korvattaviksi tulevien) arkeologisten tutkimusten kattavuuteen ja laatuun.

4.4 Pohjois-Pohjanmaan museon arvoluokitukset ja suojelutavoitteet tonteille 28 ja 31⁵

Tämä selvitys on koottu kesän ja syksyn 2002 aikana. Selvitystä ovat Pohjois-Pohjanmaan museolla koonneet rakennustutkijat Pasi Kovalainen ja Antti Pihkala. Lähdemateriaalina on käytetty kirjallisuutta (mm. Oulun kaupungin historia IV) sekä eri arkistojen tietoja, mm. Oulun kaupunginarkiston piirustuskokoelmaa ja Suomen Kansallisarkiston palovakuutustiedostoja.

Tonttien 28 ja 31 alueen rakennuskannan historia esitellään lyhyenä yhteenvetona tämän RHS:n kohdassa 2.3 (sekä tonttikohteisesti osassa 3).

1. Oulun kaupungin elinkeinokeskus, ent. Suomen Pankki, Torikatu 10

- Oleellinen osa valtakunnallisesti merkittävää Hallituskadun vanhan rakennuskannan aluetta. Kaksikerroksinen rakennus rajaa katutilaa korttelin kulmauksessa.

Arvoluokka A (valtakunnallinen merkitys):

- Julkisivut säilytettävä, korjaukset sallitaan. Lisärakentaminen tai muutostyöt eivät saa muuttaa ulkoasua.
- Kellarin ja pihan rakennus- tai muutostyö edellyttää rakennusarkeologista selvitystyötä.

2. Aleksinkulma, ent. Kauppaklubi, Aleksanterinkatu 9

- Oleellinen osa valtakunnallisesti merkittävää Hallituskadun

vanhan rakennuskannan aluetta. Yksikerroksinen kulmatalo rajaa katutilaa korttelin kulmauksessa.

Arvoluokka B (paikallinen ja maakunnallinen merkitys):

- Katujulkisivut säilytettävä, muutokset sisätiloissa ja pihasiivuilla sallittuja.
- Kellarin ja pihan rakennus- tai muutostyö edellyttää rakennusarkeologista selvitystyötä.

3. Hansapäätytalo, Aleksinkulman piharakennus

- Porraspääty on osa Hallituskadun valtakunnallisesti merkittävää kokonaisuutta.
- Piharakennuksena tämä rakennus on Oulussa harvinainen; 1800-luvulta säilyneitä piharakennuksia on Oulussa jäljellä enää Reinilässä, Nukun korttelissa ja Arkkitehtiosaston korttelissa.

Arvoluokka B-C (paikallinen ja maakunnallinen merkitys):

- Katupääty ja puuparvi (B) säilytettävä, muutokset sisätiloissa ja pihasiivuilla sallittuja (C).
- Piharakennuksen pihan puoleinen päätyosa, sisätiloissa sallitaan vain korjaukset ja muutokset, joilla tilojen luonne ei oleellisesti muutu (C).

4. Hallituskatu 8 / Torikatu 10 piharakennus Hallituskadun varressa

- Restaurointi edellyttää yksityiskohtaista kunto- ja rakennusvaihekartoitusta.

- Osa valtakunnallisesti merkittävää Hallituskadun vanhan rakennuskannan aluetta. Kaksikerroksinen rakennus rajaa Hallituskadun katutilaa.

Arvoluokka B-C (paikallinen ja maakunnallinen merkitys):

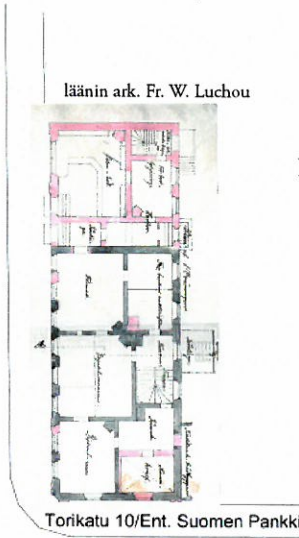
- Katusivu ja puuparvi (B) säilytettävä, muutokset sisätiloissa ja pihasiivuilla sallittuja (C).

Yhteenvetona esitetään, että kyseinen valtakunnallisesti merkittävä korttelialue on viimeisiä 1882 kaupunkipalon jälkeä rakentuneita säilyneitä kokonaisuuksia Oulussa, jossa merkittäviä ovat sekä katutilaa rajaavat, yksittäisinä kohteinakin erittäin merkittävät fasadirakennukset että sivu- ja piharakennus, jotka vielä osoittavat korttelin jakautumisen tonteiksi. Tässä suhteessa Hansapäätytalo on mainittava erikseen, sillä säilyneet piharakennukset kyseiseltä ajanjaksoilta ovat Oulussa tällä hetkellä yhden käden sormin lasketavissa.

Kortteli I/7 tontit 28 ja 31

1876

TORIKATU

1884

TORIKATU

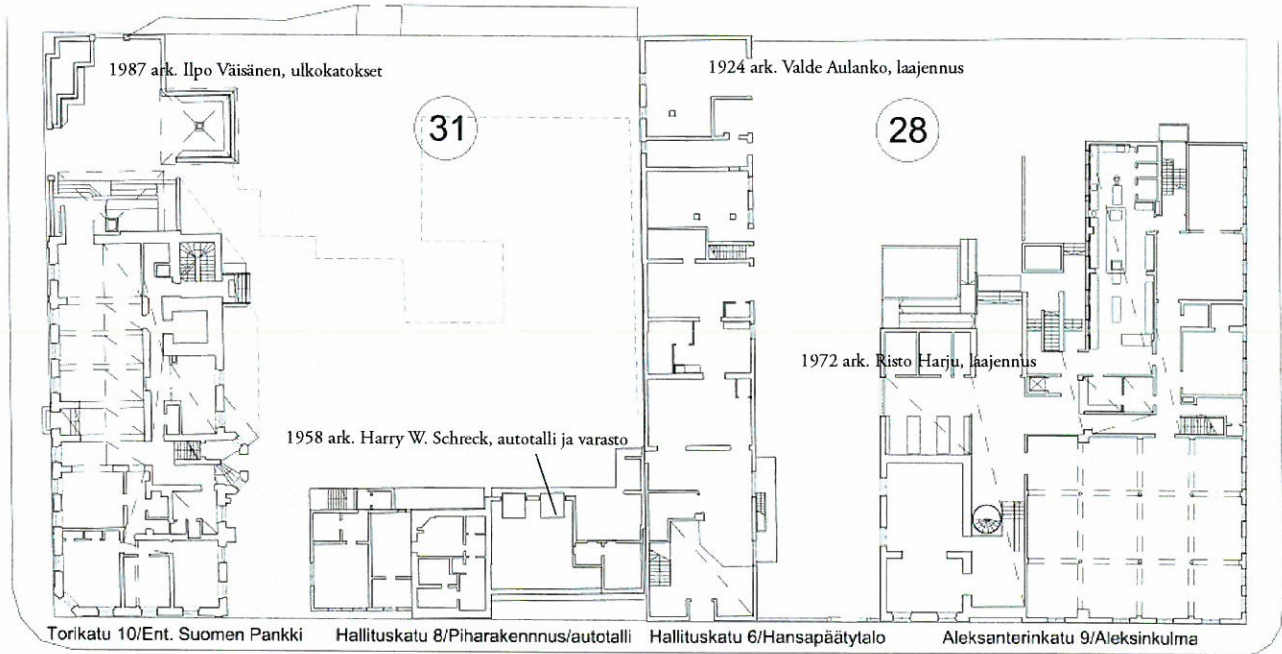

ALEKSANTERINKATU

HALLITUSKATU

2004

TORIKATU

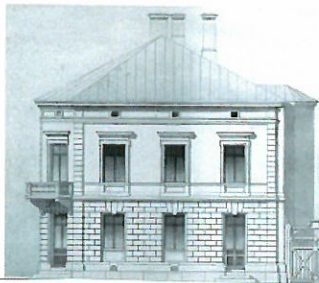
ALEKSANTERINKATU

HALLITUSKATU

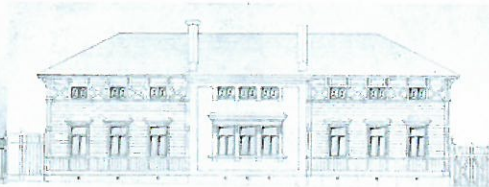
Korttelin I/7 Hallituskadun julkisivuvaiheita

Hallituskatu

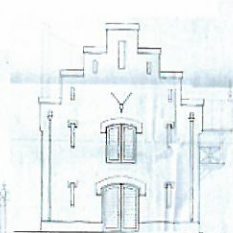
1884

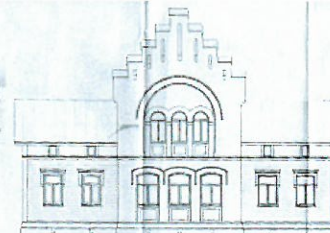
1883 ark. Theodor Decker

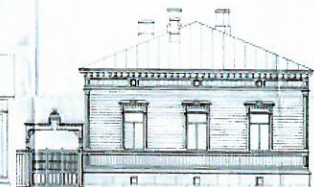
1883 rak.mest. Nils Jacobsson

1884 ark. Finn Helge Rancken

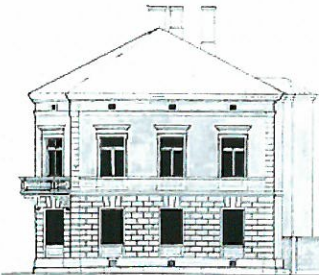

1884 ark. Finn Helge Rancken

1884 ark. Carl Theodor Höijer

1965

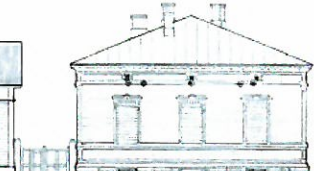
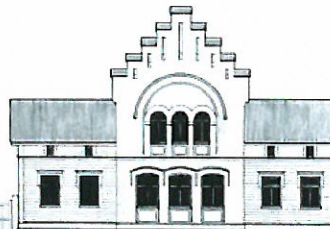
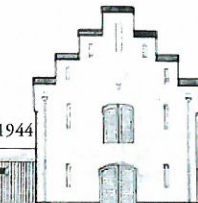

Katujulkisivupiirustus vuoden 1964 tilanteesta (Oulun yliopiston arkkitehtuurin osaston arkkitehtuurin historian laboratorion harjoitustyö)

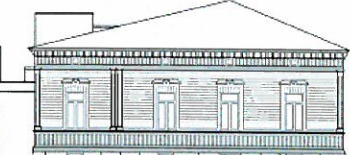
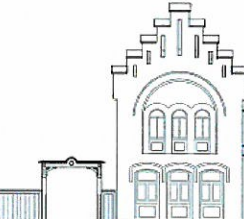
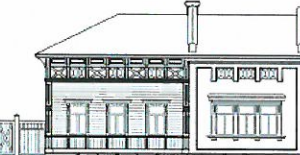
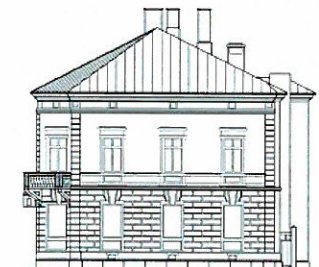
1958 ark. Harry W. Schreck, autotalli ja varasto

Puinen siipiosa palanut v.1944

ikkunat laudoitettu umpeen 1924 ark. Valde Aulanko

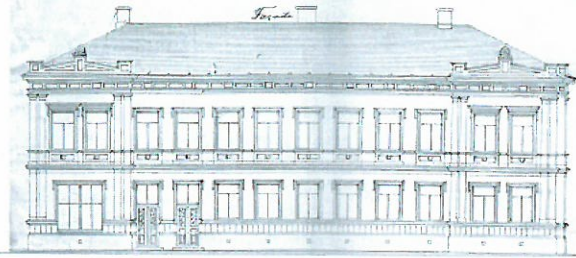
2004

siipiosien purku ja laajennus 1972 ark. Risto Harju, muutoksia myös v. 1997

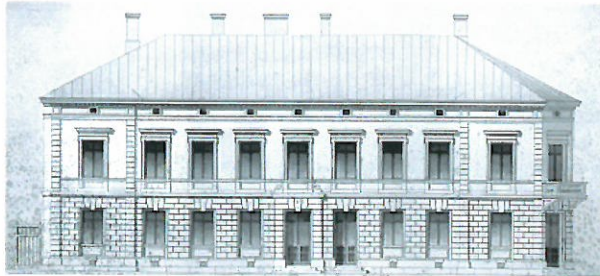
Torikatu 10

1876

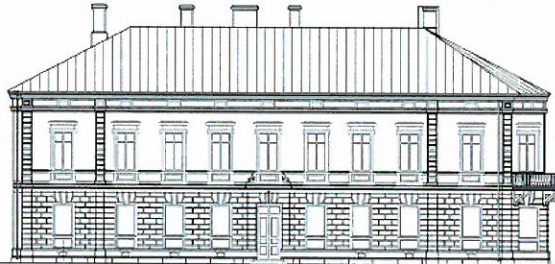
Läänin ark. Fr. W. Luchou laajennus- ja muutossuunnitelma

1883

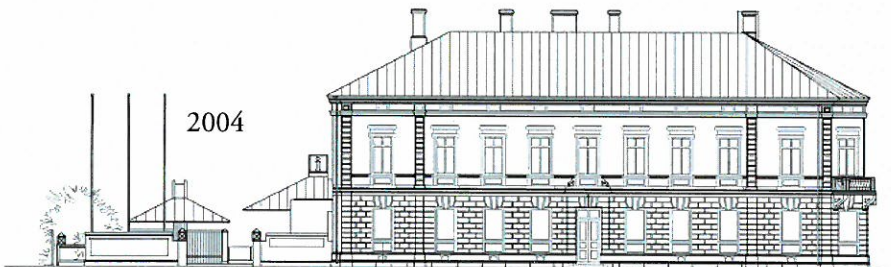
ark. Theodor Decker, v.1882 palon jälkeinen korjaussuunnitelma

1974

ark. Esko Tuulos, korjaussuunnitelma

2004

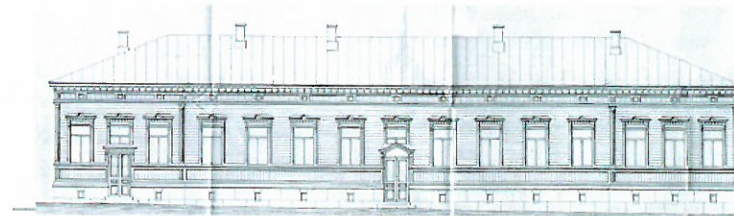

1987 ark. Ilpo Väisänen, korjaussuunnitelma, ulkokatokset

Korttelin I/7 Torikadun ja Aleksanterinkadun julkisivuvaiheita

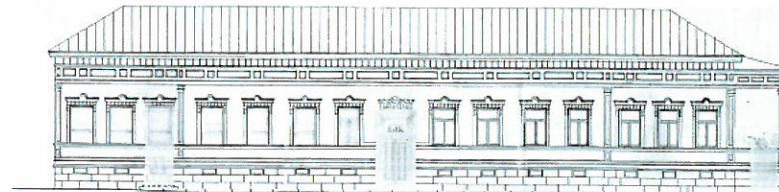
Aleksanterinkatu 9

1884

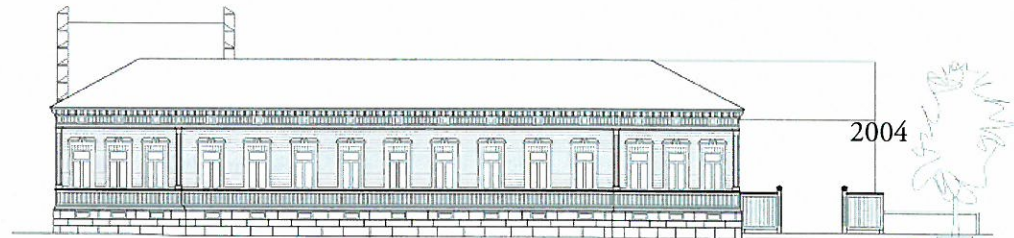
ark. Carl Theodor Höijer, alkuperäinen suunnitelma

1924

ark. Valde Aulanko, korjaussuunnitelma

2004

Julkisivu nykyisessä asussa, ovi ja päädyn laajennus poistettu 1972 ark. Risto Harju
6 ikkunaa palautettu v. 1997 vanhan jaon mukaiseksi

4.5 Virastotalon arkkitehtuurikilpailu tonteille 28 ja 31

Oulun kaupunki järjesti vuonna 2003 arkkitehtuurikilpailun uuden virastotalon toteuttamiseksi tonteille 28 ja 31. Kutsukilpailun voitti helsinkiläisten arkkitehtien Sallotta Narjus – Antti-Matti Siikalan ehdotus ”Täkänä”. Kilpailun palkintolautakunta toteaa ehdotuksesta mm. seuraavaa:

Ansioina ovat huolella punnittu ja harkittu suuren rakennusalan kokoaminen tiukkaan rakennuskuutioon, joka on taitavasti sijoitettu korttelin keskelle.

Tiivis kokonaisuudessa mahdollistaa vapaat pihatilat entisen Suomen Pankin ja Aleksinkulman edustoille sekä muodostaa uuden piazzamaisen piha-alueen Torikadulta – joukkoliikennepysäkiltä – virastotalon pääsisäänkäyntiin.

Hallituskadun varsi on kauniisti ratkaistu samoin kuin rakennuksen materiaalit (rapattu julkisivu + lasi).

Ehdotuksessa on otettu huomioon suurelta osin Pohjois-Pohjanmaan museon antamat vanhojen rakennusten suojelusuositukset. Kilpailuehdotuksen mukaan tontilta 28 olisi purettava piharakennuksen v. 1924-25 korotettu ja laajennettu osa, mutta säilytettäisiin v. 1884 toteutettu kaksikerroksinen ja puuparvekkeella varustettu Hansapäättyosa.⁶

Kilpailun tuloksia arvioidessaan on Museovirasto pitänyt erityisen ongelmallisena ja perusristiriidan muodostavana

kilpailun tavoitteellista tilaohjelmaa, joka liian suurena tekee uudisrakennuksen mittakaavallisen sopeuttamisen kortteliin kovin vaikeaksi.

Jatkosuunnittelussa on palkintolautakuntakin edellyttänyt kiinnitettävän erityistä huomiota virastotalon rakennusvolyymien hienosäätöön kaupunkikuvan ja korttelikokonaisuuden puitteissa.

4.6 Tontti N° 1, Asunto Oy Meriteeri

Asunto Oy Meriteeren ja kaupungin kesken on pidetty asemakaavoitusta koskeva neuvottelu 15.1.2004. Tilaisuudessa on kaupungin taholta esitetty virastotalon suunnitelmien edistymisen sekä alueen asemakaavoitusta koskeva tavoiteaikataulu.

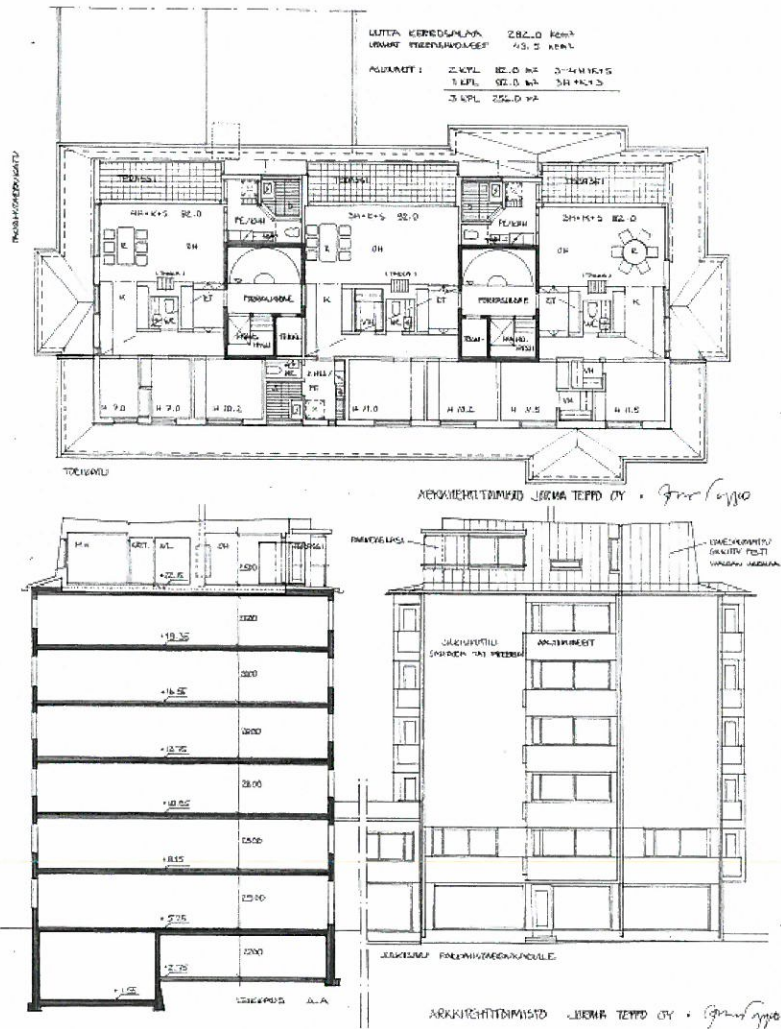
Asunto Oy Meriteeri on ilmaissut kiinnostuksensa kiinteistön kehittämistä piha-alueen, maanalaisten tilojen ja niiden kulkuyhteyksien sekä ullakkotilojen osalta. Kiinteistössä on jo aikaisemmin tehty liiketilamuutoksia kellarissa, joista on kaupungin kanssa tehty kirjalliset sopimukset (v. 1991 ja 1992). Lisäksi As Oy Meriteeri on teettänyt ullakokerroksen muutoksista luonnossuunnitelmat, jotka se toivoo korttelin asemakaavaa muutettaessa huomioitavan (luonnokset vuodelta 2002).

Asuntoyhtiön hallitus on 9.2.2004 läpikäynyt kaupungin kanssa pidetyn yhteisen neuvottelun tulok-

sia. Hallitus päätti antaa kaupungille luvan suorittaa maaperätutkimuksia ja rakennushistoriallisia selvityksiä tontillaan virastotalon suunnittelua varten ja yhtiön mahdollista pihan alle suunniteltavaa autotallia varten. Asioiden valmistelua päätettiin jatkaa siten, että yhtiön nimesi edustajansa asemakaavamuutoksen suunnittelun ohjausryhmään (Ossi Häikiö, hall. pj.; Kalervo Siira, isännöitsijä).

4.7 Tontti N° 2, Asunto Oy Pakkahuoneenkatu 5

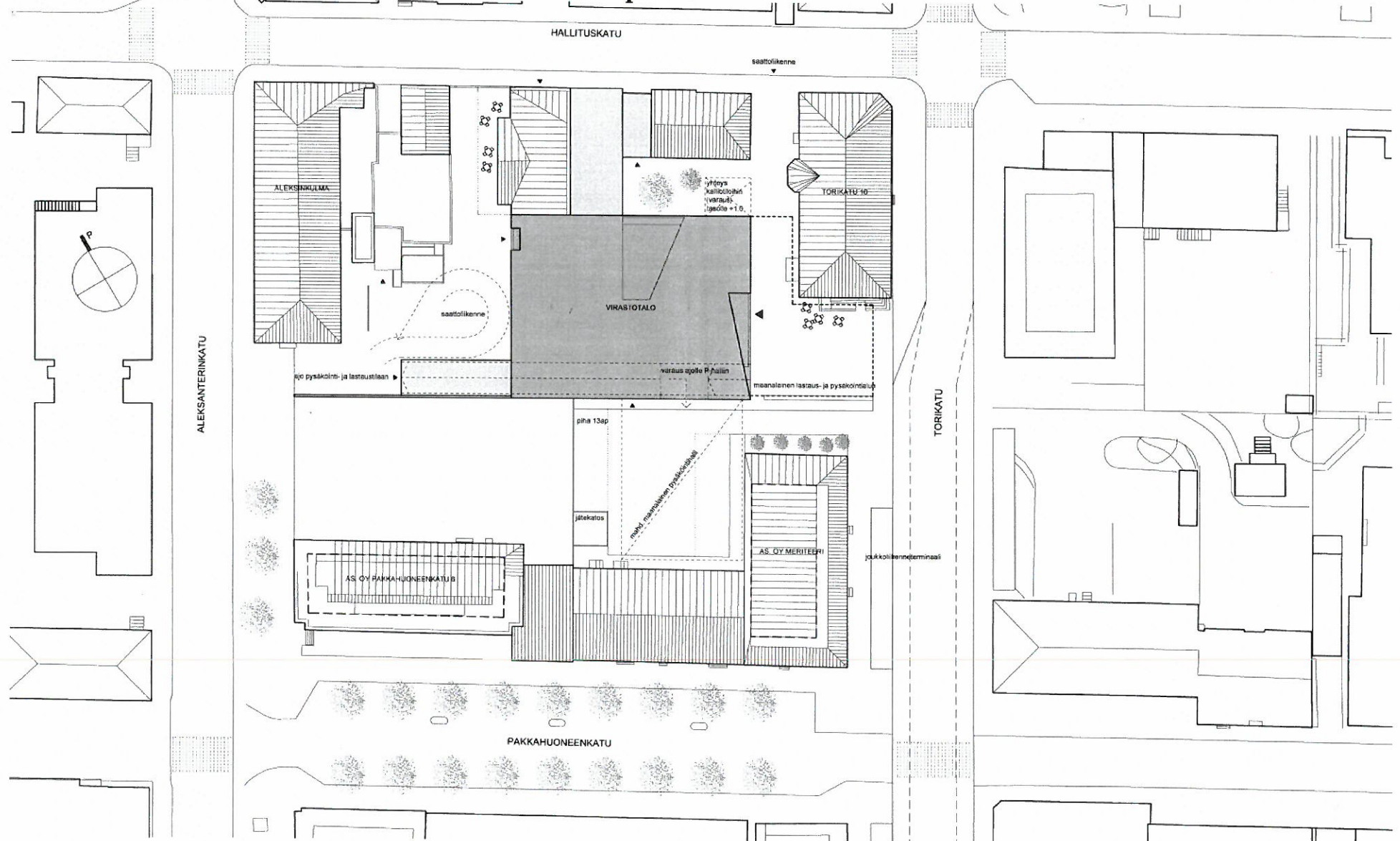
Asunto Oy Pakkahuoneenkatu 5 ja kaupungin kesken on pidetty asemakaavoitusta koskeva neuvottelu 14.1.2004. Kaupungin taholta kerrottiin virastotalon suunnittelutilanne sekä asemakaavamuutoksen tavoiteaikataulu. Asuntoyhtiön puolelta annettiin kaupungille lupa rakennushistoriallisen selvityksen sekä arkeologisten kaivausten suorittamiseen myös heidän kiinteistössään. Yhtiö korosti, että lisärakentamisen osalta on tehtävä taloudellisia tarkasteluja eri vaihtoehdoista ennen niistä päätettäessä. Asunto-osakeyhtiöllä ei itsellään ole varsinaisia lisärakentamistoiveita. Yhtiö on tämän neuvottelun jälkeen pitänyt yhtiökokouksen 24.3. Kokouksessa käsiteltiin mm. korttelin asemakaavamuutosta. Yhtiökokous valtuutti hallituksen olemaan mukana kaavamuutosprosessissa, kuitenkin ilman päätösoikeutta. Taloyhtiön edustajina ohjausryhmässä tulevat toimimaan pj. Hannu Hamari ja isännöitsijä Harri Hautamäki.

Kuva 77. Asunto Oy Meriteeren ullakkokerroksen luonnossuunnitelmat, Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy vuonna 2002.

- 1 Oulu - Kaupunkigeologinen inventointi 2002.
- 2 PSV - Maa ja Vesi Oy: pohjatutkimusraportti.
- 3 Mikko Härö, yli-intendentti, Museovirasto 2.3.2004.
- 4 Muistio: Oulun vinastotalon hankesuunnittelu (Oulu I/7/28 ja 31), 5.7.2002.
- 5 Lausunto Oulun kaupungin I kaupunginosan kortteli 7 tontit 28 ja 31 rakennus- ja kulttuurihistoriallisista arvoista, 18.11.2002.
- 6 Kutsukilpailun arvostelupöytäkirja 26.5.2003.

Uusi virastotalo: voittaneen ehdotuksen "Täkänä" asemapiirros

SARC OULUN VIRASTOTALO
 ARKITEHTITOIMISTO
 VIEKKIKATU 20 00100
 HELSINKI FINLAND
 TEL. +358-9-4226180
 FAX +358-9-4226180

ASEMPIIRROS
 LUONNOS

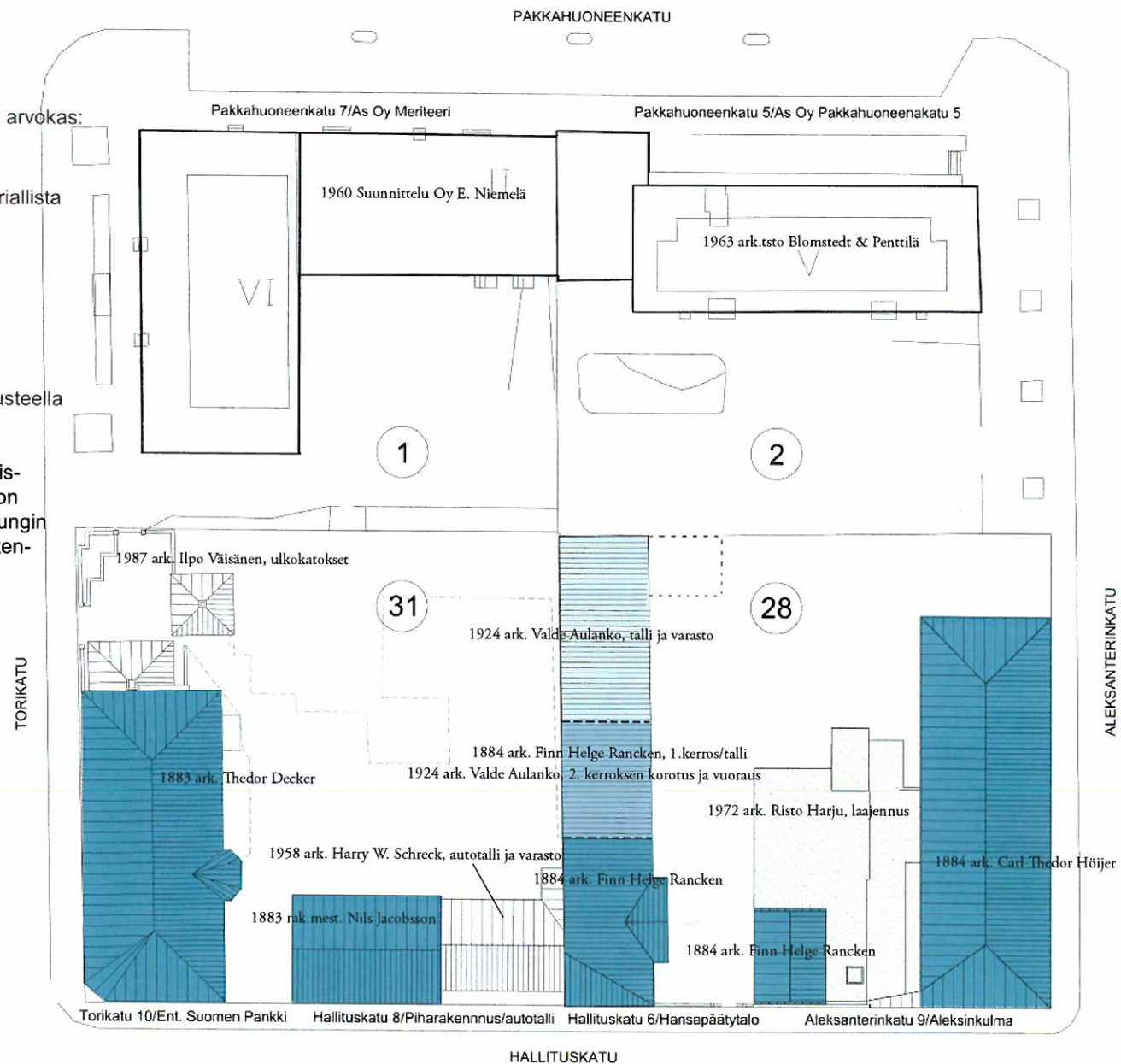
1/500
 12.05.2004

4.8 Korttelin I/7 kulttuuri- ja rakennushistoriallinen arvotus

- Kulttuuri- ja rakennushistoriallisesti arvokas: suojeltava rakennus
- Kulttuurihistoriallisia arvoja ja historiallista kerroksellisuutta: suojelu harkittavissa
- Kulttuurihistoriallisia arvoja: suojelu harkittavissa
- Nuorimmat rakennukset: arvotus pääosin käyttöarvojen perusteella

Arvotus perustuu pääosin Museoviraston muistioon 5.7.2002 ja Pohjois-Pohjanmaan Museon lausuntoon 8.11.2002 "Lausunto Oulun kaupungin I kaupunginosan korttelin 7 tontit 28 ja 31 rakennus- ja kulttuurihistoriallisista arvoista"

5. Vanhoja valokuvia korttelista

Valokuvat ovat Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmista.

Kuva 79. Näkymä Halliuskatua pitkin, postikortti ennen vuotta 1910 (PPM).

Kuva 78. Näkymä Torikatuä pitkin, postikortti ennen vuotta 1906 (PPM).

Kuva 80. Torikatu 10, Suomen Pankki (PPM)

Kuva 81. Torikatu 10 ja osa korttelia 7 1960-luvun alusta (PPM).

Kuva 82. Halliruskaru 8 pihan puolelta (PPM).

Kuva 83. Aleksanterinkatu 9, postikortti 1900-luvun alusta (PPM).

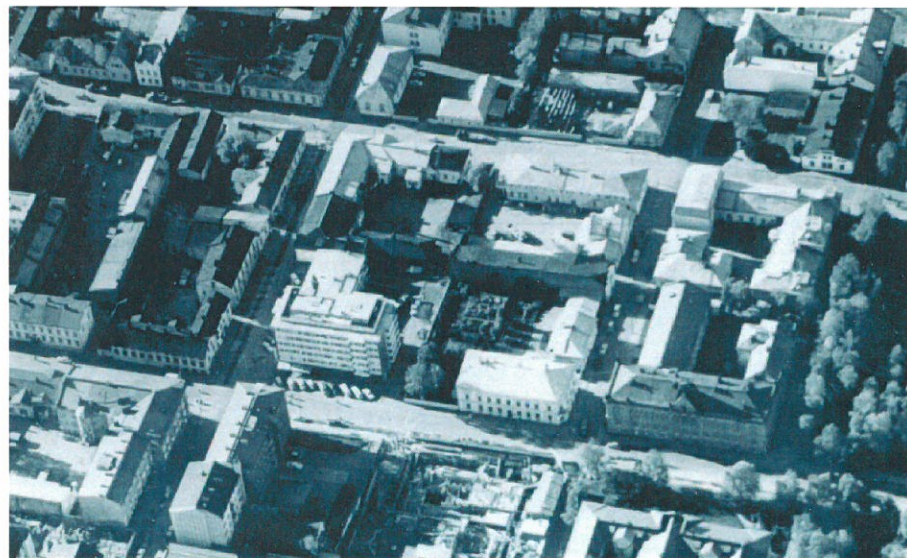
Kuva 84. Näkymä Halliruskarua pitkin vuonna 1964, valok. Ahti Paulaharju (PPM).

Kuva 85. Hallituskatu 6 vuonna 1972. Puiset sivusiivet purettiin seuraavana vuonna. Valok. Raimo Ahonen (PPM).

Kuva 86. Hallituskatu 6, Kauppaklubi, vuonna 1965 (PPM).

Kuva 87. Ilmakuva vuodelta 1961 (PPM).

Kuva 88. Pakkahuoneenkatu 5 / Aleksanterinkatu 11 vuonna 1897 (PPM).

Kuva 90. Oulun Villatehdas Oyn talo vuonna 1958, Aleksanterinkatu 11 / Pakkahuoneenkatu 5 (PPM). Kuva todennäköisesti vuosilta 1961-1962.

Kuva 89. Pakkahuoneenkatu 5, Lindgrenin kauppa vuonna 1910 (PPM).

Kuva 91. Oulun Villatehdas Oyn talo, pihan puoli vuonna 1958, Aleksanterinkatu 11 / Pakkahuoneenkatu 5 (PPM).

Kuva 92. Pakkahuoneenkatu 5. Lindgrenin kauppa, sisäkuva vuodelta 1910 (PPM).

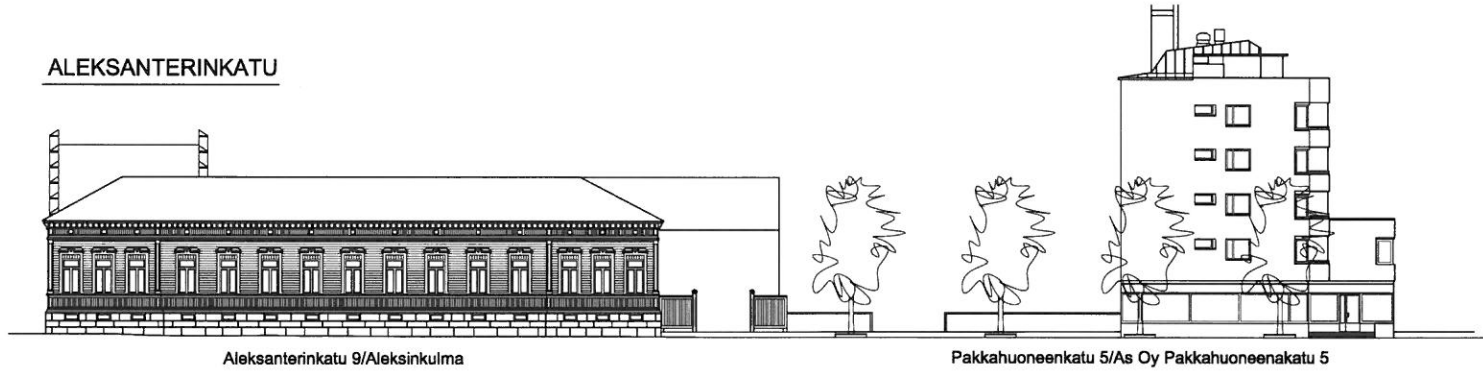

Kuva 93. Pakkahuoneenkatu 5. Kauppias Lindgrenin koti, sisäkuva vuosilta 1908-09 (PPM).

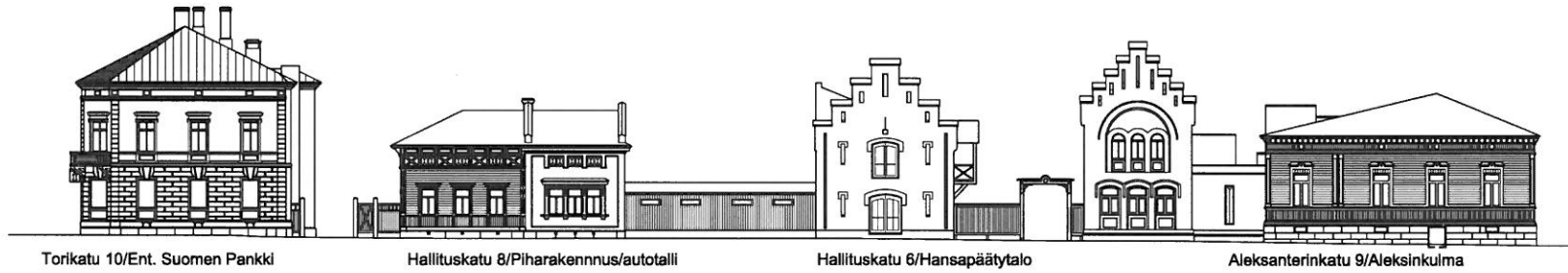
6. Ajantasapiirustukset ja valokuvia nykytilanteesta

Ajantasapiirustukset perustuvat rakennusvalvontaviraston arkistossa vuosina 2002-2003 olleisiin rakennuslupakuviin. Valokuvat nykytilanteessa ovat vuosilta 2002 ja 2004, valokuvaajina Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy:ltä Tapani Kaukoniemi, Tommi Koukkari ja Jorma Teppo.

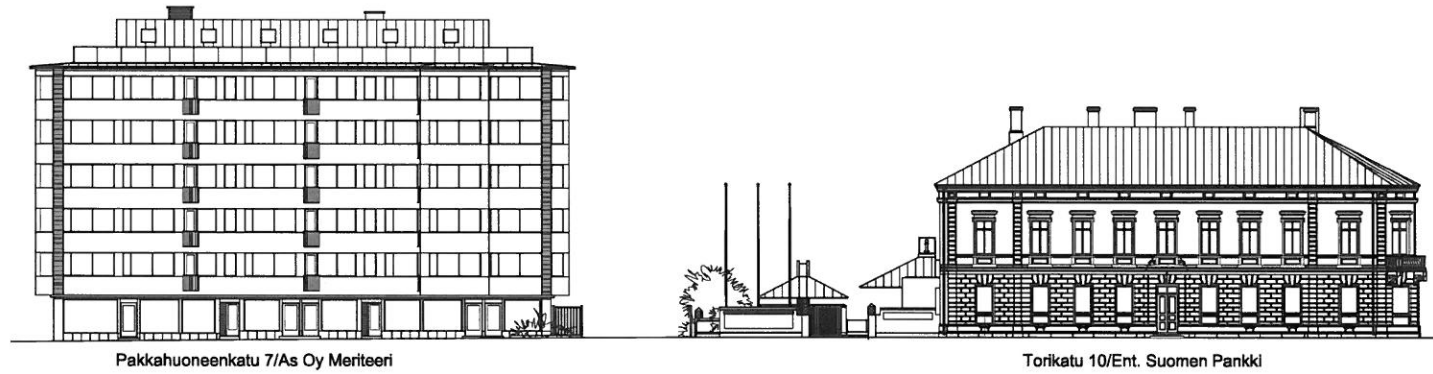
ALEKSANTERINKATU

HALLITUSKATU

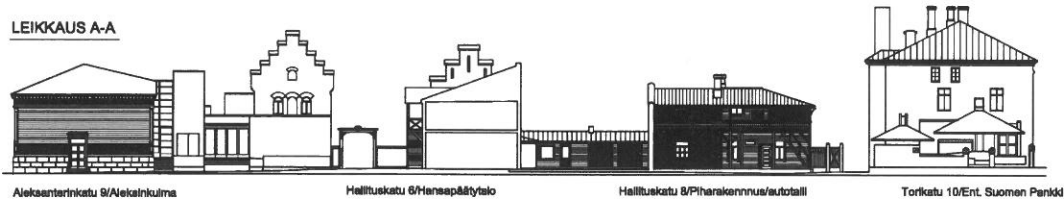

TORIKATU

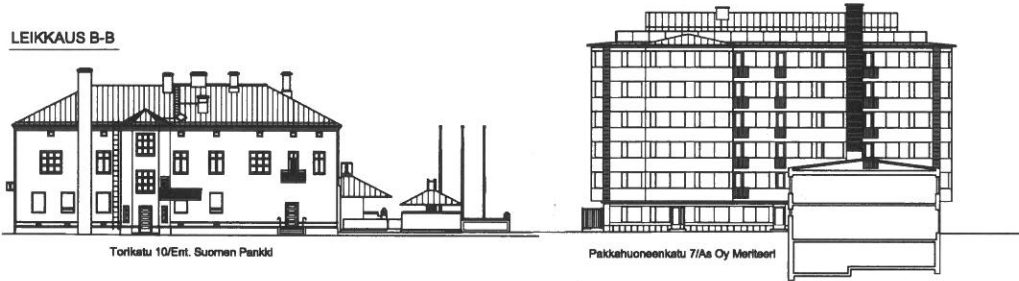

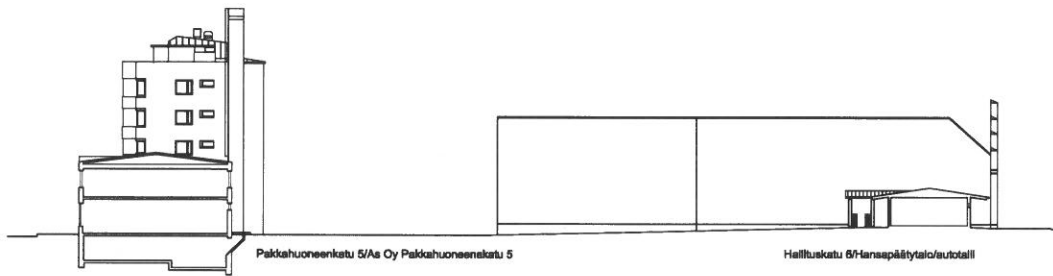
LEIKKAUS A-A

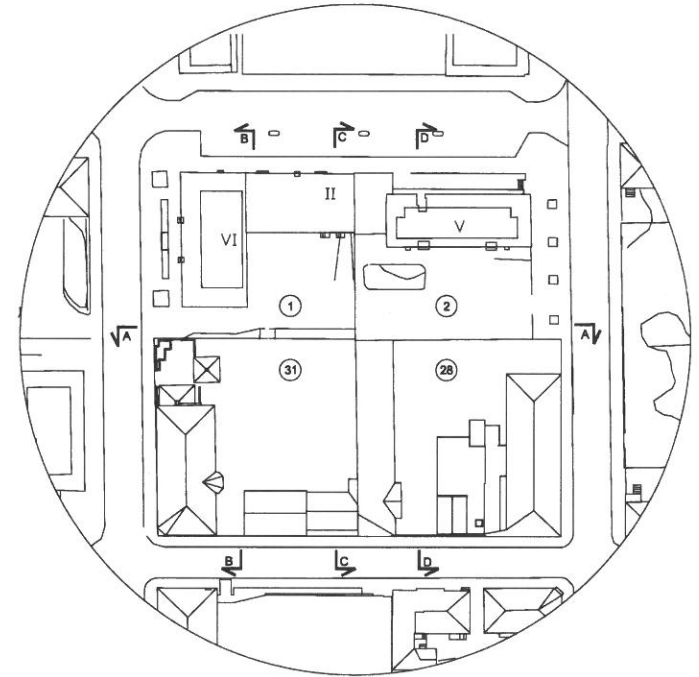
LEIKKAUS B-B

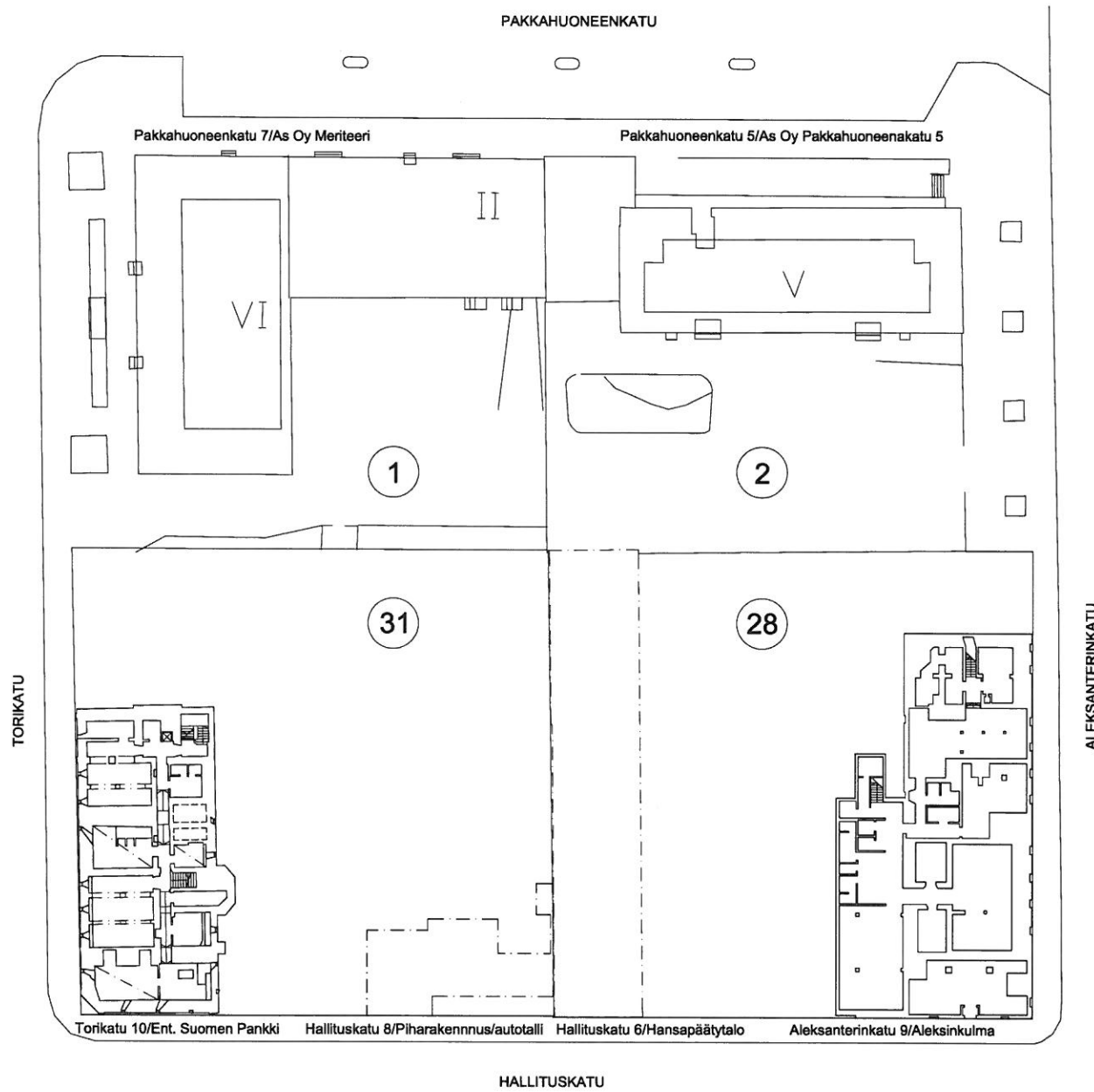
LEIKKAUS C-C

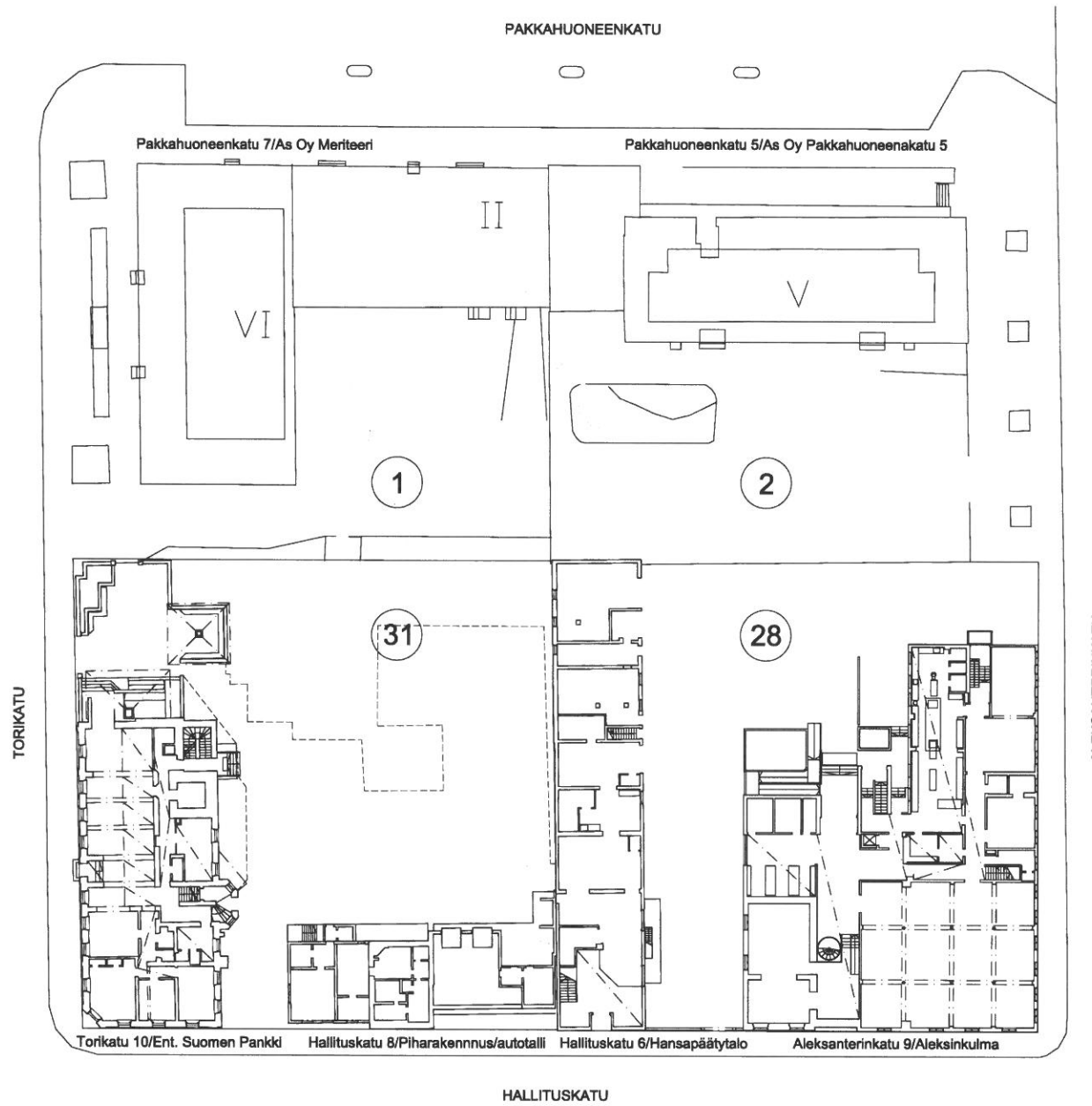
LEIKKAUS D-D

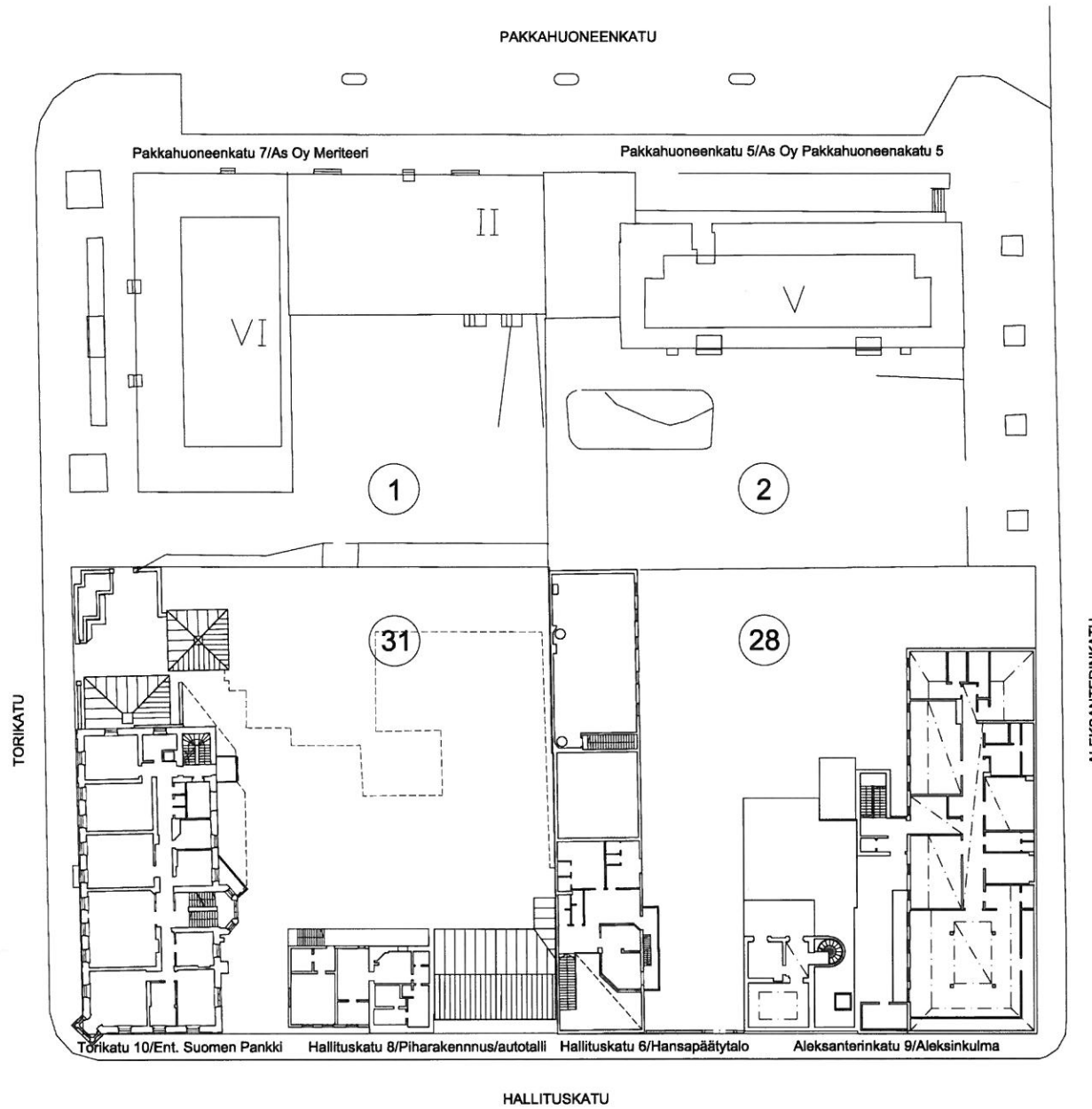
Kuva 95. Leikkaukset.

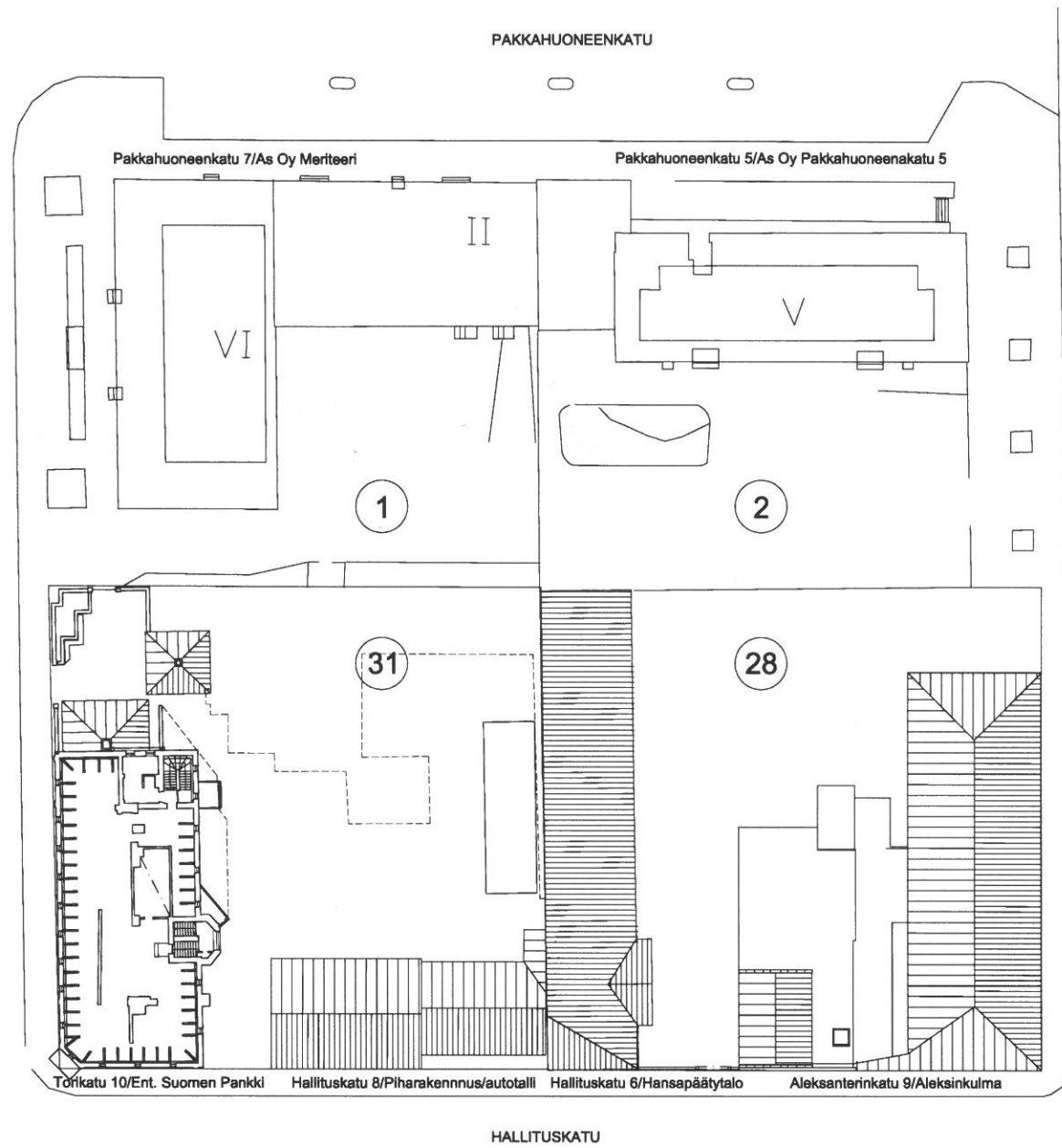
Kuva 96. Kellari.

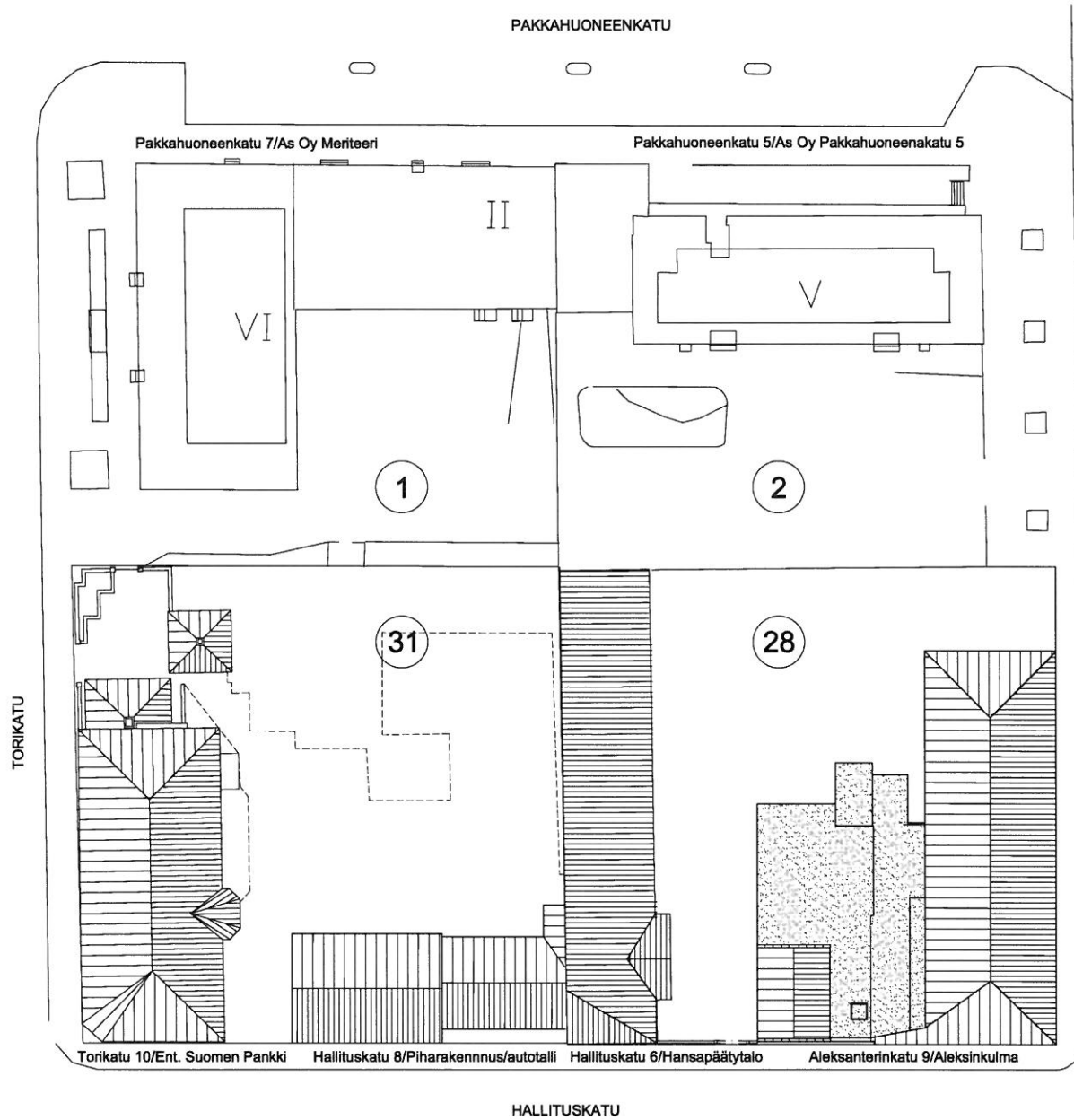
Kuva 97. 1. kerros.

Kuva 98. 2.kerros.

Kuva 99. Ullakkokerros.

Kuva 100. Kattokerros.

Kuva 101. Aleksanterinkatu 9, pihanäkymä.

Kuva 103. Torikatu 10, pihanäkymä.

Kuva 102. Torikatu 10, pihanäkymä.

Kuva 104. Torikatu 10, pihanäkymä.

Kuva 105. Kortteli 7.

Kuva 106. Kortteli 7.

Kuva 108. Kortteli 7.

7. Lähteet

Kirjalliset lähteet:

Hautala, Kustaa. Oulun Kaupungin historia III 1809-1856. Kirjapaino Osakeyhtiö Kaleva, Oulu 1975

Hautala, Kustaa. Oulun Kaupungin historia IV 1856-1918. Kirjapaino Osakeyhtiö Kaleva, Oulu 1976

Hautala, Kustaa. Oulun Kaupungin historia V 1918-1945. Kirjapaino Osakeyhtiö Kaleva, Oulu 1975

Ikonen, Tiia; Mökkönen, Teemu. Oulu – Uleåborg, Kaupunkiarkeologinen inventointi. Museovirasto, Rakennushistorian osasto, Helsinki 2002

Kovalainen, Pasi. Uuden seurahuoneen rakennushistoria – Petrellin palatsin tarina, Oulu 2002

Lausunto Oulun kaupungin I kaup.osan kortteli 7 tontit 28 ja 31 rakennus- ja kulttuurihistoriallisista arvoista. Pohjois-Pohjanmaan Museo, Oulu 17.11.2003
Museoviraston muistio 5.7.2002

Niskala, Kaarina - Okkonen, Ilpo. Oulun Graadi - 350 vuotta asemakaavoitusta, Oulu 2002

Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Oulun kaupunki, 1986

Oulun keskustan kaupunkikuvaselvitys, sarja A 108, ISSN 0357-8194, Oulu 1992

Oulun virastotalon arkkitehtuurikilpailu: ohjelma-asiakirjat ja arvostelupöytäkirja, Oulun kaupunki 2003

Teppo, Jorma. Oulun lääninarkkitehdit J.Oldenburgista H. Andersiniin. Näyttelyjulkaisu, Oulun yliopisto, 1978

Vuojala, Petri; Kovalainen, Pasi. Någon regularité och mehra ordning - Oulun kaupungin ajanmukaistamispyrkimyksiä 1775-1809. Taidehistoriallisia tutkimuksia 23, Helsinki 2001.

Arkistot:

Kansallisarkisto

-Kartat, Palovakuutusyhtiö Tarmon arkisto

Oulun kaupungin Teknisen keskuksen karttapiste sekä rakennusvalvonnan piirustusarkisto

Oulun maakunta-arkisto sekä Oulun Kaupunginarkisto

-henkikirjat, kartat, piirustukset, maistraatin arkisto

Oulun yliopiston Arkkitehtuurin osasto, arkkitehtuurin historian laboratorio, arkisto

Pohjois-Pohjanmaan museo, valokuva--arkisto

Rakennushallituksen arkisto (piirustukset)